

כאמרתו קרן יו... פתח ספר תורה... מראי מקומות לעיון בדף היומי

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה כולל הדף היומי קרית ספר ת"ו

גליון מספר 386 היבט נ"י כנס הנח"י הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

מסכת זבחים דף קיב - דף קיה כס"ד, כו אדר א' התשע"א.

פרק פרת חטאת

דף קיב ע"א

ה' מתני', ששרפה חוץ מגתה. במתניתין בפרה (פ"ד מ"ב) תנן דפסולה. והרמב"ם (פ"ד מפרה אדומה ה"א) כתב, שרפה חוץ ממערכתה שנשחטה עליה. וכן כתב בפירושו המשניות (זבחים פ"ד מ"א). ותמה בהשגות הראב"ד (שם), מהא דמבואר במתניתין (שם), דמרחיבין לה מקום לשריפתה, ואם שרפה חוץ לאותו מקום פסולה, ואותו מקום היה מכוון כנגד הפתח, וכלקמן קיג. אבל אין קפידא שתפסל בחוץ למקום שחיתתה. וכן תמה הקרן אורה (כאן). ועיין לקמן (קיג). אות ג.

א) גמ', סיפא אתאן לתנא קמא דרבי אלעזר ברבי שמעון דאמר כוס עושה דיחוי לחברו. העיר השפת אמת, דלעיל (לד): לא נזכר בדברי תנא קמא לשון דיחוי, אלא דדם שבכוס השני ישפך לאמה, והיה אפשר לפרש, דאין צריך לזרקו ליסוד. ואם כן, לר' נחמיה דשיריים מעכבין יש לומר, דאם לא נשאר בכוס הראשון שיריים, נותן מהכוס השני כל המתנות, ויקיים בו דין שיריים, ואם כן, בגונא דלא היו בכוס הראשון שיריים, לכאורה יתחייב על השניה. וביאר, דכיון דלתנא קמא ישפך הכוס השני לאמה, על כרחך נדחו אותן דמים, ואף אם לא נשאר שיריים מהכוס הראשון, לית ליה לתקנתא בשני. ועיין באות הבאה.

ו) רש"י ד"ה גתה, ששחטה חוץ מגתה גרסינן. ובתוס' ד"ה פרת חטאת כתבו, דברוב ספרים גרסינן "שרפה". ומה שלא רצה רש"י לגרוס כן, ביאר הטהרת הקודש, חדא, משום דקרא דמייתי במתניתין "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו" (ויקרא יז, ד) איירי בשחיתה, וקרא דהעלאה כתיב ביה "לא יביאנו" (שם, ט), [ושריפה היא כהעלאה]. ועוד, משום דקתני סיפא, דר' שמעון מחייב בבעלי מומין עוברין, מפני שראויין לבוא בפנים לאחר זמן, ואי לאחר שנשחטו, שוב אינן ראויים, ומסתמא סיפא בתר גוונא דרישא גרירא, דלא פרט להם ענין מחודש. ועיין לקמן (עמוד ב) באות ט.

ב) גמ', שם. הרמב"ם (פרק י"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י"ג) פוסק בריש דבריו כר' נחמיה דחייב, משום דשיריים מעכבין, ובסוף דבריו גבי ב' כוסות נמי פוסק דחייב. והשיג עליו הראב"ד מהא דמבואר בסוגיין, דאפילו לר' נחמיה דשיריים מעכבין, בב' כוסות פטור, משום דנעשה דחוי. וביאר הרדב"ז, דמתניתין איירא בנתן את כל המתנות מהכוס הראשונה, דדוקא בהאי גוונא נעשה כוס השני דחוי, דתו לא בעי ליה לשום כפרה, אבל הרמב"ם איירי באופן שלא נתן את כל המתנות מהכוס הראשון, דכיון דצריך ליתן מתנות מהכוס השני, לא נדחה, ושפיר ראוי להזות ממנו בפנים, ומשום הכי מיחייב. והכסף משנה כתב בשם הר"י קורקוס, דהיה אפשר לומר, דבב' כוסות חשיב כמו הפריש ב' חטאות לאחריות, דאמרינן להלן בגמ', דמחייב אתרוייהו משום חוץ. וכיון דמדמי ליה במתניתין לכוסות דם דחטאת, הכי נמי מחייב אתרוייהו, וסיים דהוא פירוש דחוק ואולי היה לרמב"ם גירסא אחרת.

ז) רש"י ד"ה פטור, בתוה"ד, הראוי לפתח אוהל מועד שחובה עליו להביאו שם. העיר הטהרת הקודש, אמאי הוצרך רש"י להוסיף, "משום דחובה עליו להביאו", ולא סגי ליה לפרש כפשוטו, דכל שאין ראוי להביאו לפתח אוהל מועד פטור. וביאר, דלקמן (קיג). אמרינן, דאפילו אם שחטה בפנים מן החומה פסולה ולא מחייב נמי משום שחוטי חוץ, משום דחשיב שלא במקומה בהר המשחה, דסלקא דעתך אמינא, דכיון דמקרבא לא תפסל, קא משמע לן, ולפי זה, הוא הדין בשחטה בתוך העזרה פטור, ואם כן היה אפשר לפרש דהאי קרא ד"אל פתח אוהל מועד" וכו', אתי למימר, דאם הביא הפרה אהל מועד ושחטה שם פטור, אבל לא היינו מפרשים, דקרא אתא למימר דכל שאין ראוי לבוא לאוהל מועד, לא מיחייב משום שחוטי חוץ, ועל כן פירש רש"י להאי דרשא, דתלי בחובה. דהיינו, כל שאין ראוי לפתח אוהל מועד וכו'.

ג) רש"י ד"ה כדרב הונא, בתוה"ד, ודווקא ניתק אבל לא ניתק לא כדאמר בפרק קמא. אבל התוס' לעיל (ה): ד"ה הגה"ה, והתוס' בשבועות (יב). ד"ה אשם כתבו, דאפילו בלא ניתק נמי כשר לעולה, וטעמא, דמדאורייתא הוא עצמו קרב עולה, אלא דרבנן תיקנו רעיה, גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה. ונלדברי רש"י אין להקשות אמאי הכא חייב משום חוץ, הא אכתי לא ניתק, דדוקא באשם הוא דבעינן ניתוק, אבל לא בחטאת.

ח) מתני', בעלי מומין וכו' פטור. בשו"ת אחיעזר (חלק ב יורה דעה סימן לה) הביא קושית היראים (סימן רפא, דפוס ישן שצ), לריש לקיש דאית ליה בבבא קמא (עב): דאינה לשחיטה אלא לבסוף, הא מכי שחט בה חצי סימן, נעשית בעלת מום קבוע, ואינו ראוי לפתח אוהל מועד, ואם כן כי אתי לסוף דמקרי שחיטה, היכי מיחייב. וכתב היראים דיש לתרץ, דדרך הכשר אינו נקרא מום, דכל מומי קדשים מ"פסח או עזר" גמרינן שאינו דרך הכשר, הילכך כל מאי דמיתבעי לשחיטה (כגירסת המגיה שם) לא מיקרי מום להדחות מפתח אוהל מועד. והביא מה שביאר הברוך טעם עיין שם. וכתב האחיעזר, דאפשר דכונת היראים, דבכהאי גוונא שהוא דרך הכשר ובפנים היה כשר, אינו נקרא מום להדחות מפתח אוהל מועד, דדוקא במום ד"פסח ועזר" שנדחה שלא מחמת שחיטה, הווי דחוי. ועיין עוד בביאור הגרי"פ פערלא על ספר המצוות לרס"ג,

ד) תוס' ד"ה הא מני רבי היא, בסוה"ד, וקצת קשה מאי רבי הא רבנן נמי לא פליגי בהכי. ביאר הטהרת הקודש, דכיון דעל כרחך מיירי שנתכפר בשאינה אבודה, כמו שביאר, אם כן, מדעתו עשה, דהלא הבית דין מורים לו להתכפר באבודה. וכיון דמדעתו עשה, גם לרבנן תמות, כמו שכתבו קודם לכן. ומה שכתבו, "וקצת קשה", היינו משום דיש לומר, דמסתמא הכהן והבעלים שנשחט על ידיהם אחד בפנים, עשו על פי בית דין, ואם כן לא אתי כרבנן דבדודאי הקריבו את האבודה, דהכי הוורו להם, והיה לו להתחייב על מה שהקריב את השני בחוץ, כיון דדינו לרעות. אלא משום דלשון הגמרא, "הא מני רבי היא", דמשמע דלא מצי אתי כרבנן, כתבו לשון "קצת", משום דאינה קושיא אלימתא, אלא על הלשון.

(לאוין ל"ת קעד). ובשו"ת בית אפרים (אורח חיים סימן כג).

דף קיב ע"ב

ט) מתני', רבי שמעון אומר כל שהוא ראוי לבוא לאחר זמן הרי זה בלא תעשה. כתב השפת אמת, דאפשר דלא פליג רבי שמעון אלא בשחיטה, דראוי לישחט לאחר זמן כשיעבור מומו, אבל העלאה לא, דהא כבר נשחטו, ואינו ראוי לבוא לאחר זמן דאינו עתיד להרפא ממומו. ועיין לעיל (עמוד א) באות ו.

י) מתני', שם. הקשו התוס' ישנים ביומא (סד): ד"ה מי דמי, לר' יוחנן דאמר לעיל (יב), דחוי מעיקרא הוי דחוי, אמאי מכשיר הכא ר' שמעון, הא נדחו מעיקרם. ותירץ, משום דהכא נראה מאליו, ולא איירי בה ר' יוחנן.

יא) מתני', וחכמים אומרים כל שאין בו כרת אין בו לא תעשה. הקשה הרש"ש, הא חכמים היינו תנא קמא. וכתב, דרבי שמעון וחכמים פליגי בפטור דקאמר תנא קמא, אי מכרת, או אפילו מלאו. וכעין זה כתב התפארת ישראל (פי"ד מ"ב אות יג).

יב) מתני', שם. כתב הרמב"ם בפירושו המשניות, משום דהלאו הזה הוי אזהרת כרת, ואין לוקין עליו. והקשו בתוס' הגרע"א (אות קיא) והרש"ש, דסתמא דמתניתין דמכות (יג), דלוקין על לאו שיש בו כרת. וכן פסק הרמב"ם (פי"ח מסנהדרין ה"א).

יג) מתני', מחוסר זמן בין בגופו. היינו קודם שעברו שבעת ימים מלידתו. וכן פירש הרמב"ם בפירושו המשניות (פי"ד מ"ג).

יד) מתני', היוצק והבולל והפותת וכו'. כתבו התוס' בסנהדרין (פב): ד"ה היוצק, דהא דלא תנן מולק, משום דנפקא לן לעיל (קז), מדכתיב "אשר ישחט" (ויקרא יז, ג) לאפוקי מולק, והנך דהכא נפקא בגמ' לקמן (קטו). מקרא אחרנא, מדכתיב "אשר יעלה" (שם, ח), לאפוקי דבר שאינו גמר עבודה. והא דלא חשיב הולכה, משום דאפשר לבטלה, דעומד בצד המזבח ושוחט, [כדלעיל (יג)].

טו) מתני', והמולח והמניף והמגיש. כתבו התוס' בסנהדרין (פב): ד"ה המולח, דלא דק, דהסדר הוא, תנופה הגשה ומליחה, כדתנן בסוטה (יט). וכן כתבו התוס' במנחות (יח). ד"ה לא מלח, אמתניתין דהתם. והעיר עליהם במסורת הש"ס (שם), דלפנינו לא נמצא במתניתין דסוטה תיבת "ומלח".

טז) מתני', המטיב את הנרות. כתב החק נתן, דדוקא אהא פטור, אבל ודאי על הדלקה שהוא גמר עבודה, חייב.

יז) מתני', הקומץ. הקשה התוס' יו"ט (פי"ד מ"ג), אמאי לא תני ליה בהדי עבודות דמנחה, אלא הפסיק ביניהם במסדר השלחן וכו'. וכתב השפת אמת, דבהא דתני ליה בבבא בפני עצמה קא משמע לן, דאפילו הקטיר הקומץ בחוץ פטור. אמנם הביא דרש"י לעיל (קז). ד"ה הקומץ כתב, הקומץ מנחה בחוץ ולא הקטיר פטור, ומשמע, דאם הקטיר חייב. ותמה עליו, הא קמיצה בחוץ אינה עבודה ויכול לחזור ולקומץ בפנים, כמו שכתב הרמב"ם (פי"א מפסולי המוקדשין ה"ד) והוה כמקטיר דבר שאין ראוי בפנים. ועיין עוד בתפארת ישראל (בבועז אות א).

יח) מתני', ולא משום טומאה. הקשו התוס' בסנהדרין (פג). ד"ה ולא משום טומאה, תיפוק ליה דחייב כרת משום טמא שנכנס למקדש. ותירצו, כגון שנטמא בעזרה, ולא שהה, כדמשני בשבועות (יז), אטמא ששימש.

יט) מתני', ולא משום שלא רחוק ידים ורגלים. הקשו התוס' בסנהדרין (פג). ד"ה ולא משום טומאה, תיפוק ליה דחייב מיתה [בנכנס להיכל כגון להיטיב את הנרות ולסדר את השלחן] משום דנכנס להיכל שלא רחוק ידים ורגלים, דאפילו אביאה ריקנית מיחייב, כ דדרשינן התם (עמוד ב) מ"בבואם אל אוהל מועד ירחצו מים ולא ימותו (שמות ל, כ). וכתבו, דלתנא דמתניתין, לא מחייב מיתה אלא בנכנס לעבודה, משום דכתיב (שם) "לשרת" ואכולהו קאי,

גם אמזבח וגם אהל מועד, [ואיכא תנא דפליג, עיין שם עוד בדבריהם]. ובעולת שלמה (הכא) תירץ עוד, דמייירי בגוונא דשגג בביאה והויד בעבודה, וכדמשני ביומא (נג), אחיסר אחת מכל סממניה. ועיין בדבריו שהאר"ך.

כ) מתני', עד שלא הוקם המשכן וכו' ועבודה בבכורות. כתב התפארת ישראל (זבחים פי"ד מ"ד אות לד), דהיינו קרבנות ציבור, דקרבנות יחיד היה אפשר בבמה, דעדיין לא נאסרו הבמות, והרי מצינו באבות שהקריבו בבמה, אף שלא היו בכורים, ולא מצינו שנאסר אחר כך. וכן כתבו הקרן אורה לקמן (קטו): והחזון איש (זבחים קמא סימן מא ס"ק יב).

כא) מתני', ומשהוקם המשכן וכו' קדשים קלים בכל מחנה ישראל. פירש רש"י בד"ה קדשים קלים, דהמחנה היינו בדגלים. אמנם הרמב"ן בפירוש התורה (דברים פי"ב ח) כתב, דבמשכן שבמדבר, מותר לאכול שלמים, במחנה ומחוץ למחנה, ולכאורה צריך עיון ממתניתין דהכא, וכן מהא דאיתא לעיל (ס): להדיא דלא כדבריו. ועיין באות הבאה.

[מתני' שם, עיין באות הקודמת, והרמב"ן בפירוש התורה שמות (כד, יא) כתב אקרא ד"ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו", שאכלו השלמים בתחתית ההר, משום דהשלמים טעונים מחיצה, וכמו בירושלים דנאכלים לפניו מן החומה, ובשילה בכל הרואה, הכי נמי תחת ההר, ולא במחנה. ומשמע, דאף במדבר שייך דין מחיצה ולא כדבריו באות הקודמת. ואולי יש לחלק בין זמן המשכן שבכוח כל המדבר היה יכול להיות בגדר מחנה ישראל, מה שאין כן בסיני שלא היה בו משכן. ולכאורה דבריו אלו צריכים נמי עיון, דהתם היו שלמי ציבור כדמשמע לעיל (צז), והרי דינם להאכל לפניו מן הקלעים דוקא. (מ.פ.) ואולי יש לומר דהתם שלא היו קלעים סגי בקדושה זו נמי לשלמי ציבור].

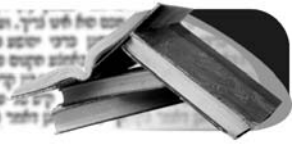
כב) מתני', באו לגלגל וכו' וקדשים קלים בכל מקום. ואף דלהלן גבי נוב וגבעון קתני נאכלים בכל ערי ישראל, ביאר הרמב"ם בפירושו המשניות (זבחים פי"ד מ"ז), דהכא קתני "בכל מקום" לפי שלא היו עדיין הערים ברשות ישראל, אלא עסקו בכיבושן. ובהגהות הרד"ל דקדק מכאן, דבזמן גלגל היו נאכלים בכל מקום בעולם, וטעמא, לפי שטרם שכבשו וחילקו היתה ארץ ישראל לכל הארצות, ורק לאחר כיבוש נקבעו ערי ישראל להיות כמחנה ישראל שבמדבר.

כג) מתני', בכל הרואה. כתב השפת אמת, דמשמעות הגמ' לקמן (קיא): דדוקא בארץ ישראל, אבל בחוץ לארץ, אפילו רואים משם את שילה, לא. והיינו מהא דילפינן להאי דינא מקרא ד"ורצון שוכני סנה", דשרי לאכול בין השנואים, והיינו בחלק שאר השבטים כמו שפירש רש"י בד"ה בין השנואים. [ויש לעיין להאי טעמא אי שרי אף בחלק בני גד ובני ראובן. (א.י.ג.).]

כד) מתני', באו לנוב וגבעון וכו' קדשים קלים בכל ערי ישראל. התוס' לעיל (ס): ד"ה מאי קסבר, הביאו גירסאות דגרסי "ומעשר שני", (וכן משמע מרש"י כאן) ד"ה ומעשר שני. ונראה מדבריהם, דסברי דלא גרסינן לה, והיינו משום דכיון דהותרו הבמות, אלמא אין קדושת הבית קיימת, וכל שכן קדושת ירושלים. והוא הדין לאחר שחרבה ירושלים, למאן דאמר לקמן (קיט), דיש אחריה היתר במות, פשוט דלא יוכל לאכול שם מעשר שני, ולמאן דגרס "ומעשר שני", לכאורה אף התם יכול לאכול, וצריך עיון].

כה) רש"י ד"ה ועבודה בכהנים, כדכתיב קרב אל המזבח. הקשה הטהרת הקדש, דמהאי קרא לא מוכח, דהא איירי במילואים ולא היה כשר אלא אהרן. ועוד, דאהרן בכור היה. והוה ליה לאתווי כמה מקראות מפורשים, דכתיב בהו "כהן", וכמו שפירש הרמב"ם בפירושו המשניות (זבחים פי"ד מ"ד), דמבואר מפסוקי תורה. [ולכאורה יש לומר, דכונת רש"י, דמהאי קרא מוכח, דמהקמת המשכן ואילך היתה העבודה בכהנים, דבמילואים הוקם הקמת המשכן].

כו) מתני', הקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת היתר הרי הם בעשה

הדרגת היוזמי

מסכת זבחים דף קיב - דף קיג

כו אדר א' - כז אדר א' התשע"א

במקום טמא, נמצא מניח האפר במקום טמא, ואנן בעינן שיהיה במקום טהור, כדתנן בפרה (פ"י מ"ג). ועוד, דנטמא האפר, ופסול להזאה, דאפר מקבל טומאה, כדמוכח בחגיגה (כג). ונפסל על בכך, כמו שכתב רש"י ביומא (מג). ד"ה להכשיר. ותיירץ, דאיצטריך האי טעמא לתחילת שריפה קודם שנעשה אפר. ועוד פירש החזון איש (ליקוטים למסכת זבחים עמוד קנב), דאי הפסול כאן מחמת טומאה ממש, לא שייך לפרש "שחטה חוץ מגתה", כיון דאין הפסול מחמת המקום, אלא משום דנטמא האפר, ובודאי דאינו ענין לשחוט חוץ, אלא אי נימא דהקפידה תורה בשריפתה במקום טהור.

ז תוס' ד"ה שנאמר, וכן משמע מדמייתי עלה מפלוגתא דרבי יוחנן ורבי אושעיא. כתבו הצאן קדשים והברכת הזבח, דנראה מדבריהם, דלא גרסי בגמ', והא אתמר פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש, רק פלוגתא דר' יוחנן ור' אושעיא לענין שריפה.

ח גמ', במאי קמיפלגי וכו' לא ירד מבול לארץ ישראל. והיינו לרבי יוחנן, ומשום הכי אין צריך בדיקה למקום שריפת הפרה, ואף דלכולי עלמא אסור לשרוף הפרה במקום טמא, כמו שכתבו התוס' ד"ה חוץ. והקשה החזון איש (קמא סימן מא ס"ק ו), דלהלן בגמ' אמרינן דאף לר' יוחנן מעלה עשו בפרה גבי תינוקות, ואמאי הכא לא עשו מעלה. וברש"י ד"ה מעלה עשו בפרה כתב (בסוה"ד), דמכל מקום אם שחטה במקום שאין בדוק לה, לא מיפסלא בהכי. ותיירץ, דהיינו דבדיעבד אינו מעכב, וכיון דליכא פסול אפילו מדרבנן, ליכא לפרושי הכי למתניתין, דלא הוי ליה למיתני "חוץ מגתה", אלא שחטה "במקום טומאה", אבל לריש לקיש דירד מבול, פסול בדיעבד. עוד תירץ, דדוקא בעושיין עשו מעלה, כגון בתינוקות, אבל לא במקום שחטתה ושריפתה. ועיין באות יג, דלטהרת הקודש שהובא שם, יש מעלה, אלא דר' יוחנן לא בעי לפרושי הכי ל"חוץ לגתה" דמתניתין.

ט גמ', מר סבר ירד מבול לארץ ישראל. הקשו בהגהות היעב"ץ והקרן אורה, הא עיקר החשש משום קבר התהום, ומתי מבול היו עובדי כוכבים דאין מטמאים באהל לר' שמעון, כדאיתא ביבמות (סא), ואפילו לרבנן דמטמאים, מכל מקום קבר שלפני הדיבור דברי הכל אין מטמא, כמו שכתבו התוס' בבא בתרא (נח). ד"ה מצויין מערתא. ובנתיבות הקדש לקמן (עמוד ב) הביא מהגר"א באדרת אליהו (פרשת חקת פי"ח פ"ח), דטומאה רצוצה מטמאה אף בקברי עובדי כוכבים, וביאר האור שמח (פ"א מטומאת מת הי"ג), דדינו כמגע. וכן כתב הכוכב מיעקב בפרה (פ"ג מ"ג). וכן מבואר בתוס' רי"ד בבא מציעא (קיד: מהדורא ג'). אמנם שיטת הראי"ז בקונטרס הראיות (ראיה טו), דכל שאין מטמא באהל אין מטמא בטומאה רצוצה, ומוכיח דבריו מזה דעצם כשעורה אין מטמא באהל (אהלות פ"ב מ"ג), ואין מטמא ברצוצה, כדמוכח באהלות (פי"ח מ"ה). וכתב הנתיבות הקודש, דאף לדבריו יש לומר, דהחשש, שמא יגע בגופו בטומאה, וכמו שחששו בטומאת בית הפרס.

י גמ', לא ירד מבול לארץ ישראל. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), כיון דאכתי לא אסיק אדעתיה דמתו בהבלא, אמאי הוה טריחו הקדוש ברוך הוא לנח לבנות התיבה, הרי היה יכול להצילו בארץ ישראל. ותיירץ, דרצה שיעסוק בבנין התיבה ק"כ שנה, כדי שיראוהו דור המבול וישאלוהו, ויאמר להם עתיד הקדוש ברוך הוא להביא מבול, אולי ישובו. כמו שפירש רש"י בפירוש התורה (בראשית פ"ו יד) וכדאיתא בסנהדרין (קח:).

יא גמ', ר' יוחנן סבר אתמוהי קמתמה וכו'. כתב המהרש"א (חידושי אגדות) דהיינו ברישא דקרא, "ארץ לא מטהרה", אבל בסיפיה "לא גושמה ביום זעם", הוא להיפך, לר' יוחנן כפשטיה, ולריש לקיש קמתמה.

יב תוס' ד"ה ומלאו, קצת תימה מה מועיל וכו'. והתוס' בסוכה (כא). ד"ה ומביאין תירצו, דמה שהיו יכולים לתקן היו מתקנים, דכולה משום מעלה בעלמא הוא.

יג גמ', מעלה עשו בפרה. כתב הטהרת הקדש, דמכל מקום, לא מפרש רבי

ואין בהם לא תעשה. פירש רש"י ד"ה הקדישן בשעת איסור הבמות, דכיון שהמתין עד שלא יכול לקיימו נתבטל העשה על ידו. והקשה השפת אמת, אמאי נקט במתניתין "והקריבין", כיון דלכתחילה צריך להקריבין עתה, והוה ליה למימר "הקדישן ושהה עד שעת ההיתר". ועוד, מאי קאמר "ואין בו לא תעשה", כיון דלכתחילה רשאי להקריבם בבמה. ופירש, דהיינו משום דאם היה מקריבם בבמה גדולה לא היה עובר בעשה, דדוקא משום דהקריבין בבמה קטנה עובר. וכן משמעות דברי הרמב"ם בפירוש המשניות (פי"ד מ"ט) [שביאר, דכיון דהקדיש בשעת איסור הבמות, צריך להביאן למקדש, והואיל ולא הביאו למקדש, עבר על "שמה תביארו"].

כז מתני', מה בין במה קטנה לבמה גדולה וכו'. בגמ' לעיל (טז). איתא, דיושב נמי כשר בבמה. ומיבעיא לן התם לענין אונין. וכתבו התוס' (שם) ד"ה הג"ה דלמא שרי בבמה, דלא חשיב הכא אונין, משום תנא ושייר, דהא שייר נמי יושב. [ואף להצד דאונין פסול, יש לומר דשייר נמי קרן וכבש וריבוע ויסוד, כדאיתא לעיל (קח:)] ולקמן (קכ:). וכן שחיטת לילה אחד מאן דאמר לקמן (שם). והפשט וניתוח (שם). (א.י.ג.).

דף קיג ע"א

א מתני', והטמא. פירש הרמב"ם בפירוש המשניות (פי"ד מ"ו), דאין מקריב. וכן פירש הרע"ב (שם). ותמה התוס' יו"ט (שם), אמאי לא פירשו כפירוש רש"י ד"ה הזמן, דקאי לענין אכילה, וכמו בכל מקום דקתני הפיגול והנוטר והטמא, דקאי לענין אכילה. ועיין עוד ברמב"ם שם שכתב, "וכן פירש הגמ'". ותמה התוס' יו"ט, דבגמ' לפנינו ליתא. ובתוס' הגרע"א (אות קטו) הביא דהברכת הזבח לעיל (טז). כתב דמקור דברי הרמב"ם בהא דאיתא בגמ' שם, "מה להצד השוה דבעל מום וטמא, שלא הותרו בבמה". ופירש רש"י ד"ה הכי גרסינן מה להצד השוה, דטמא פסול בבמה כדתנן בפרק בתרא הזמן והנוטר והטמא שוין זה וזה. וכן כתבו התוס' לעיל (כח:)] ד"ה מסתברא. ועיין עוד בראשון לציון (על המשניות).

ב מתני', אבל הזמן וכו' שוין בזה ובוזה. כתב התפארת ישראל (פי"ד מ"י אות ע"א), דאף דליכא נפקותא מכאן ולהבא, דלעולם לא יותרו הבמות, מכל מקום אשמועינן סדר עבודה והקרבה לבני נח, דהותרו בבמה, כדאיתא לקמן (קטז:).

ג גמ', מקום שפורשת למיתה שם תהא שריפתה. עיין מה שפירש רש"י ד"ה מקום שפורשת למיתה. והחזון איש (פרה סימן ז ס"ק ד) הביא דהירושלמי בתרומות (פ"ו ה"א) דריש, במקום שחטתה שם תהא שריפתה, ודריש "פרשה", מקום שפורשת מחיים. וכתב, דאפשר דדרשא אחריתא היא. כוד כתב, דיש לומר דהכא נמי קאמר, דכיון דצריך לשורפה במקום שחטתה, אין סברא דבעינן דוקא כנגד הפתח, דאם כן היה מקום מיוחד. ועיין באות הבאה.

ד גמ', שם. עיין ברמב"ם (פ"ד מפרה הי"א) שכתב, שרפה חוץ ממערכה שנשחטה עליה פסולה. וכן בפירוש המשניות בזבחים (פי"ד מ"א). ותמה בהשגות הראב"ד, (שם), מנא ליה להרמב"ם האי דינא. וכתב החזון איש (פרה סימן ז ס"ק ד), דנפקא ליה מהכא, וכפירוש הירושלמי שהובא באות הקודמת, דבעינן שריפה במקום שחיטה. ועיין שם שביאר, דגם לדברי רש"י בד"ה מקום שפורשת למיתה, יש לפרש כן.

ה גמ', לא מיבעיא חוץ לחומה וכו' דקרובי קרבה אימא תתכשר. לכאורה קשה, דאדרבה כיון דקרובי קרבה, לא יתחייב משום שחוט חוץ. וכתב הרש"ש, דפלוגתייהו אמתניתין דפרה (פ"ד מ"ב), דהתם קתני דפסולה, ורבותא היא לומר דפסולה היכא דקרובי קרבה.

ו תוס' ד"ה חוץ, בתוה"ד, דאסור לשורפה במקום טומאה דאיתקוש לשריפת פרים. והקשה העולת שלמה, דטפי הוה להו לפרש, משום דאם שורפה

הדרגת היוזמי

מסכת זבחים דף קיג – דף קיד

כז אדר א' – כח אדר א' התשע"א

הטהרת הקודש, דמאחר דמדרבנן אינו יוצא מידי מובח, המקדיש תמימים לבדק הבית, אדעתא דהכי אקדשינהו, שימכרו לצרכי עולות. ועיין עוד **במצפה איתן**.

כד תוס' ד"ה **כאן קודם הגרלה**, בפרק שני שעירי אמרינן דחייב על שניהם וכו'. וכן הקשו **התוספות ישנים ביומא** (סג). ד"ה **עד שלא הגריל עליהם**. ועוד הקשו, היאך שייך למעוטי שעיר המשתלח קודם הגרלה, הא אינו מבורר איזה של שם, ואי פטרת ליה מספיקא, של שם נמי ליפטור, ומשמע דאינו פוטר אלא המשתלח (ועיין שם). ותירצו, דבאמת הוה מצי למיפרך הכי אסלקא דעתך דשמעתין, אלא דפריך ליה טפי, דלאחר הגרלה נמי ראוי לפתח אהל מועד הוא, ולמסקנא דהכא מתיישב דבאמת מבורר שאינו "לה", אבל קודם הגרלה מיחייב אתרווייהו, כדאמר התם. עוד תירצו, דהכא מייירי דכבר נתקדש שעיר החיצון, וליכא טעמא דהתם, דשניהם ראויים לקרבן, חד לפנימי וחד לחיצון, ומשום הכי ליכא לחייבו כהתם, ומכל מקום ממעטינן מ"לה", אף דיכול להיות "לה", כיון דאכתי אינו ל"ה".

כה תוס' ד"ה **כאן קודם וידוי, בתוה"ד**, ומיהו קדשי בדק הבית שפיר מיקרו מיוחדים ל"ה". הקשה **הצאן קדשים**, מהא דאיתא **בתמורה** (יג). להדיא, דקדשי בדק הבית "קרבן ה'" איקרי, "קרבן לה" לא איקרי. ותירץ **החק נתן**, דלא אמר התם הכי אלא אליבא דרבנן התם דממעטי קדשי בדק הבית דאין עושים תמורה, מדכתיב "לה", אבל לרבי שמעון דפליג עלייהו שם, שפיר מיקרו "לה".

דף קיד ע"א

א גמ', בשלמא רובע ונרבע משכחת ליה דאקדשינהו והדר רבעו. עיין ברש"י בבכורות (טז). ד"ה **והשוחטן בחוץ**, דכתב בתוך דבריו דבעלי מומין שקדם הקדשן את מומן, מימעטי מ"אל פתח אהל מועד". וצריך עיון דהכא לכאורה מבואר דברובע ונרבע שפיר חשיב ראוי, ומאי שנא. וצריך לומר, דברובע ונרבע, אכתי יש עליהם קדושת הגוף, וצריכים מום כדי ליפדות, כדאיתא **בתמורה** (כח:), ואם כן, אף דנפסלו, יש עליהם אותה קדושת קרבן שהיתה עליהם מקודם, מה שאין כן בעלי מומין דפקע מינייהו כבר קדושת הגוף, וחיילא קדושת דמים, דהא יכולים ליפדות].

ב גמ', שם. כתב **הצאן קדשים**, אף דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, כדאיתא להלן בגמ', כיון דעבד בה מעשה אסרה, כדאיתא **בחולין** (מ:), וכן כתב הר"ש משאנץ **על התורת כהנים** (פרשתא ו אות ז). ועיין באות הבאה מה שהובא **מהעולות שלמה**, וצריך עיון]. ולכאורה עוד צריך עיון, דבשלמא נרבע נאסר על ידי מעשה האדם הרובעו, אבל רובע דהוי מעצמו, מה שייך לאסור משום מעשה. ועיין בשיטה מקובצת (אות א) דגריס "והדר רבען", ואתי שפיר (א.י.ג.).

ג גמ', אלא מוקצה ונעבד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. הקשה **העולות שלמה**, הא אפשר לאוקמה בעשה בה מעשה, כגון ניסך לה יין בין קרניה, דאסרה, כדאיתא **בעבודה זרה** (נד). ותירץ, דאי עשה בה מעשה, לא איצטרך למעוטינהו מקראי דסוגיין, כיון דנאסרת בכך נמי להדיוט, והויא עפרא בעלמא, וכדאיתא **בחולין** (מ:), וכפירוש רש"י (שם) **בר"ה עשה בה מעשה**.

ד גמ', בקדשים קלים וכו'. כתבו **התוס' בחולין** (מא). ד"ה **כיון דקניא ליה**, דלמאן דאמר (שם) דאף בחטאת יכול לאסור דכיון קניא ליה לכפרה כדדידיה דמיא, הכא נמי הוה מצי לאוקמה אף בחטאת, אלא דסוגיין דלא כוותיה, אלא כמאן דאמר דאין יכול לאסור.

ה גמ', שם. הקשה **הרש"ש**, אמאי לא אוקמה כרבי שמעון, ובקדשים שחייב באחריותן, דמיחשב כשלו כדתנן **בשבועות** (מב:). ותירץ, על פי מאי דאיתא **בפסחים** (ה: ו:), דלאיכא דאמרי, לא אמר רבי שמעון דקדשים שחייב

יוחנן חוץ ממקום הבדוק לה, בכל ארץ ישראל, מקום שלא בדוק משום מעלה. דמשום מעלה בעלמא, אין בו פסול אם עשאו במקום אחר, אפילו מדרבנן, ובודאי דמהאי טעמא לא יהיה בו משום שחוטי חוץ. ועיין מה שכתבנו באות ח.

יד תוס' ד"ה **מעלה עשו בפרה, בסוה"ד**, ומיהו קשה דהא מודה רבי יוחנן דמתו בהבלא. ועיין רש"י לקמן (עמוד ב) ד"ה **מה דלא מתו שכתב, דאותם שמתו בהבלא, קברום אחר כך בבית קברות, ואותם שמתו ממי המבול נשקעו בטיט. וביאר הטהרת הקדש** דכוונת קושיית התוס', דמכל מקום, כיון שהיו מתים בארץ ישראל בהבלא, שייך לעשות מעלה בפרה, שאפשר שנשאר איהו מן המתים בהבלא שלא נקברו בבתי הקברות. **והעולות שלמה** ביאר, דחזינן דלריש לקיש נמי הופנו המתים מירושלים, כדאיתא להלן בגמ', ועל כרחך דכיון דהוחזקה טומאה בעי בדיקה, והכי נמי לרבי יוחנן, דאף דנקברו, כיון דהוחזקה טומאה בעי בדיקה.

טו גמ', ובקשו לגזור טומאה על ירושלים. לכאורה צריך ביאור, אמאי גזרו טומאה על כל ירושלים משום דמצאו במקום אחד. **ובתוספתא עדיות** (פ"ג ה"ג) הגירסא, מעשה שנמצאו עצמות בירושלים **בדירת** עצים. אמנם עיין שם **בחסדי דוד** דהגיה, בדיר העצים. וכגמ' דילן.

דף קיג ע"ב

טז גמ', לא נגזרה גזירה על דגים שבים. כתב **המהרש"א** (חידושי אגדות) **בסנהדרין** (קח:), דאף דאיתא להלן בגמ', דברותחין נידונו. היינו דוקא במקום שהיה תחילה חרבה, אבל במקום שהיה ים, לא נעשו רותחין.

יז גמ', אלא ראש חוטמו הכניסו לתיבה. העיר התיבות הקודש, איך פירנסו נח והאכילו, כדאיתא **בסנהדרין** (קח:), ואולי יש לבאר, דבעצם מה שהיה קשור בנשימתו סגי ליה אף שלא האכילו, ומה שהיה צריך להאכיל לבריות שבתביבה היינו כדי לזכות את נח במצות.

יח גמ', ועוד עוג מלך הבשן היכא קאי. רש"י בנדה (סא). ד"ה **עוג פלט מן המבול** כתב, דנשאר בארץ ישראל. וביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דהיינו כר' יוחנן, ולא מת בהבלא, משום שהיה גדול וגבור, כמו שביארו **התוס' ד"ה היינו**, לענין אורזילא. אבל כתב, דבסוגיין לא משמע כן, אלא דאף לר' יוחנן נצטננו לו צידי התיבה.

יט רש"י ד"ה **עוג מלך בשן**, זה עוג שפלט מאנשי דור המבול. כתבו **התוס' בנדה** (סא). ד"ה **זה עוג**, דהכי נמי נפלט סיחון מדור המבול כיון שהיו אחים, אלא דארתו "פליט", קים להו שהיה עוג, כיון דדחיל ליה משה.

כ גמ', כל האוכל מעפרה של בבל כאילו אוכל מבשר אבותיו וכו' כאילו אוכל שקצים ורמשים. כתב **החק נתן**, דלא גרסינן אלא שקצים ורמשים, דגם הם היו במבול ונעשו עפר בבבל, אבל לא גרסינן "אבותיו", דאנשי המבול אינם אבותינו, דהא מנח קאתינן.

כא תוס' ד"ה **יצאו קדשי בדק הבית, בתוה"ד**, ונראה דאין זה ראייה וכו'. אמנם **תוס' ביומא** (סג:), ד"ה **וכל שאין ראוי נראה** שהסכימו לפירוש רש"י. ועיין באות הבאה.

כב בא"ד, ואם תאמר מאי שנא תמימים משעירי יום הכיפורים וכו'. ואף דקודם לזה סתרו פירוש רש"י, כתב **החק נתן**, דמכל מקום מודו דאין חייב בחוץ על קדשי בדק הבית אפילו בתמימים, משום דאינן ראויים לפתח אהל מועד עד שימכרו לצרכי עולות. וליכא למימר דכוונתם להקשות לפירוש רש"י, דהוה להו למימר. ועיין בפנים מאירות.

כג בא"ד, הא אמרי בסוף תמורה דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם. הקשה **המשנה למלך** (פ"ה מערכין וחרמין ה"ה), **דבמנחות** (קא). מבואר דהא דאינו יוצא מידי מזבח מדרבנן הוא משום גזירה משום דלא שכיחי תמימים, ואם כן מן התורה לא חשיב ראוי לפתח אהל מועד. ותירץ

הפוכה מגירסתינו, וגרסין "אימא מודה ליה ר"ש לרבנן". וכן גירסת ר"ע מברטנורה במתניתין (פי"ד מ"ג). וכן כתב בתוס' הגרע"א (אות קי). אמנם הרש"ש כתב, דלפניו היתה גירסת ר"ע מברטנורה כבפנים. [ולפניו הוא כהגליון].

(יג) גמ', מאי טעמא דרבי שמעון וכו'. לא תעשון וכו'. ובדעת רבנן דלא דרשי למילף מינייה לאו, כתב השפת אמת, דהא דאסרה תורה להקריב חובות בגלגל לאו מטעם חוץ, אלא הווי לאו בפני עצמו, ואפשר דאפילו בעלי מומין ופסולין דאינם ראויים לפתח אהל מועד, לדידהו אסורין בגלגל מהאי לאו, אבל לרבי שמעון, היינו מטעם חוץ. ובקרבן אורה הקשה לדברי רבי שמעון, דלכאורה אין לומר דטעם הלאו משום שחוטי חוץ, דהא אף בבמה גדולה נאסר, וכמו שכתב רש"י בד"ה חובות לא תקריבו, ועל כרחך דהלאו משום מחוסר זמן. ובאמת היא קושיית הגמ' להלן, לפי גירסת התוס' לקמן (עמוד ב') ד"ה רב נחמן בר יצחק, ועיין מה שכתבנו באות יח.

(יד) גמ', וגלגל לגבי שילה מחוסר זמן הוא. הקשה הרש"ש, דבחטאת יחיד אינן ראויות לאחר זמן בשילה דהיה לאחר י"ד שנה, וכשבה ושעירה [דמינייהו מיייתין חטאת יחיד] אם עברו שנתן פסולין, כדאיתא ביומא (סה:). עוד הקשה הקרן אורה, דכל הבהמות אינם ראויות לאחר י"ד שנה בגלגל, דנעשו זקנים ופסולים לקרבנות. ותירץ, כיון דלא היה זמן מתחילה לכיבוש וחילוק, כל יומא חשיב ראוי לבא לשילה, שמא יבואו באותו יום. [ולכאורה יש לומר עוד, דקרא אבל י"ד שנה קמוזה, אפילו איום אחרון קודם שנבנה שילה, דליכא להנהו פסולין. (י.ש.ש.)].

(טו) [רש"י ד"ה לא תעשון כן, היום אנו מטלטלין את המשכן ואנו אסורים בבמה וכו' לפיכך כל הקרבנות כשרים להקריב וכו' עד שתבואו אל המנוחה לשילה וכו' שאע"פ שנכנסתם לארץ וכו' עדיין לא באתם אל המנוחה ואל הנחלה. ולכאורה צריך עיון מה שייך טלטול המשכן לענין איסור במה, והיתר הקרבת חובות בו. ואלי יש לבאר, דבעי ליישב דמאי שנא אם עדיין לא הגיעו אל המנוחה וכו', הרי גם במדבר היו עם משכן ולא במקדש קבוע, ואפילו הכי נאסרו להם במות והקריבו בו חובות. אלא אתי למימר, דשאני מצב המשכן במדבר למצבו בגלגל, דבמדבר בעל כרחם היה להם משכן ולא בנין קבוע כיון שהיו צרכים לטלטלו כפי צורך המסעות על פי ה', ועל כן אף שהיה מיטלטל הא איתא בשבת (לא:), דכיון דכתיב "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" כמאן דקבוע דמי, אבל בגלגל דלא היו במסעות, מה שלא בנו משכן קבוע כבשילה, היה דלא היו קבועין עד שיבואו אל המנוחה ומשום הכי שרו במות].

דף קיד ע"ב

(טז) תוס' ד"ה אלמה וכו', בתוה"ד, הני מילי התם דסמיכי גבי הדדי הלאוין אצל העשה. דדק החק נתן, דהעיקר דסמיכי הלאוין לעשה, אבל אי לא סמוכים לעשה, אף דהלאוין סמיכי אהדדי, אתי חד עשה ועקר להו. והביא, דמדברי התוס' בחולין (פא:). ד"ה (בדף פ:): הנח למחוסר זמן, משמע, דאי סמיכי הלאוין להדדי, אף דאינם סמוכים אצל העשה, לא מינתקי על ידי העשה.

(יז) בסוה"ד, אבל אשכחן גזילה דאיכא תרי לאוי. הקשה הפנים מאירות, הא בגזילה נמי איכא תרי עשין, א. ו"השיב את הגזילה" (ויקרא ה כב), ב. "או את העושק אשר עשק" (שם), וכהאי גוונא חשיב תרי מילי, כדמוכח בבבא מציעא (קיא:).

(יח) תוס' ד"ה רב נחמן בר יצחק אמר, בסוה"ד, וכי תימא קל וחומר בחוץ הא אין מזהירין מן הדין. כתב הפנים מאירות, דלרש"י לעיל (עמוד א) ד"ה חובות לא תקריבו, אתי שפיר, דפירש, דלפנין מהאי לאו איסור לבמת ציבור וגם לבמת יחיד, ואינה אזהרה מן הדין, דתרווייהו שמעינן מיניה. ועיין באות

באחריותן כשלו אלא בדליתיה בעיניה, אבל לא בדאיתיה בעיניה, והכא הא איתיה בעיניה.

(ו) גמ', אתנן ומחיר כלאים יוצא דופן בולדות קדשים וכו'. הקשה האור שמח (פ"ג מאיסורי מזבח הי"ב), מדאיתא בעבודה זרה (סג). דבנתן לה [אתנן] ואחר כך בא עליה בגוונא דקדמה והקריבתו כשר, ומיבעיא לן אי בקדמה והקדישתו נמי כשר בקדמה והקריבתו. וכתב הרמב"ם (פ"ד מאיסורי מזבח הי"ב), לפיכך לא יקרב ואם קרב הורצה. ואם כן לוקמה הכא כשהקדישתו ואחר כך בא עליה, והשתא חשיב ראוי לפתח אהל מועד, דאם היתה מקריבתו בשעה שהקדישתו, היה כשר. וכתב, דצריך לומר, דהא דאמר "וקסבר ולד קדשים בהוויתן הן קדושים", לא קאי אלא אכלאים ויוצא דופן, אבל לא אתנן ומחיר, דגבייהו ממעט בכל גוונא, דלא חזי לקרבן באופן שהוא עכשיו. ועיין באות הבאה.

(ז) גמ', קסבר ולדי קדשים בהוויתן הן קדושים. הרמב"ם (פ"ד מתמורה ה"ג) פסק, דולדות קדשים במעי אמן הן קדושים. ומאידך בדינא דמתניתין, גבי רובע ונרבע וכו', כתב הטעם (בפ"ח ממעשה הקרבנות ה"ו), משום "לפני משכן ה'" כל שאינו ראוי לפני משכן ה' פטור. והקשה הלחם משנה (בהלכות תמורה שם), דבסוגיין משמע דדוקא למאן דאמר "בהוויתן הן קדושים" מפקין מהאי טעמא. וכתב האור שמח (פ"ג מאיסורי מזבח הי"ב), דלא קשיא מידי, דמכל מקום איצטריך קרא לרובע ונרבע, דלכולי עלמא שייך באקדישניהו קודם פסולין. ועוד כתב, לפי מה שביאר [הובא באות הקודמת] דאיצטריך קרא נמי לאתנן ומחיר, אף למאן דאמר במעי אמן הן קדושים. ועיין באות הבאה.

(ח) גמ', שם. כתב הפנים מאירות, דלא איצטריך לומר דקסבר בהוויתן הן קדושים, אלא משום אתנן ומחיר, דאי במעי אמן הן קדושים, לא חל אתנן ומחיר עליהם, דאינו חל על מוקדשין וכמו שפירש רש"י בד"ה נראה לי דהכי גרסינן אתנן ומחיר וכו', [ועיין עוד ברש"י ד"ה וקסבר], אבל משום כלאים ויוצא דופן לא איצטריך, דאפילו אי במעי אמן הן קדושים, פוסלים להקריב, ומכל מקום ראויין לבא לפתח אהל מועד, ואיצטריך למעוטינהו מקרבן, ולא שייך לומר דלא יחול כלאים ויוצא דופן אמוקדשין. וכן גרס החק נתן בריש דברי התוס' ד"ה וקסבר. וכן כתב הר"ש משאנץ על התורת כהנים (פרשתא ו אות ז). [ולפי זה יש ליישב נמי שיטת הרמב"ם שהובאה באות הקודמת, דאיצטריך לכלאים ויוצא דופן].

(ט) גמ', שם. כתב הקצות החושן (סימן רט ס"ק א), דאף דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כיון דסוגיין אתיא כרבי יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים, יש לומר דנתן לה פרה לעוברת, דבהאי גוונא מהני, כמו שמועיל בדקל לפירותיו, כדאיתא בבבא מציעא (לד). ועיין בדבריו שהאריך.

(י) רש"י ד"ה נראה לי דהכי גרסינן וכו', בתוה"ד, דאין אתנן חל על המוקדשין לפי שאינן שלו ומקרא נפקא לן בתמורה. הקשה המלאכת יו"ט, מדוע הוצרך רש"י לסברא, כיון דאיכא קרא, כדמיתיי. וכתב, דכוונתו, דהא דאיצטריך קרא היינו לרבי יוסי הגלילי בקדשים קלים, דקדשי קדשים שאינם שלו פשיטא שאין יכול ליתנם באתנן.

(יא) גמ', וצריכי וכו' ואי תנא תורין משום דלא חזי. קצת קשה, אמאי לא היפך צריכותא הראשונה. וכתב בהגהות הרא"מ הורוויץ, משום דאיכא בתורין נמי דמאיסי כגון אי שמיט גרפא ואתי דמא, ומאידך איכא נמי בעלי מומין עוברים דלא חזו מעיקרא, כגון שנולדו במומן, או קודם שמונה ימים משנולדו. והקרן אורה כתב, דלולי דמסתפינא צריך לומר, אימא מודו ליה רבנן לרבי שמעון, דהיינו, משום דיש יותר סברא, דאף לרבנן, בבעל מום יהיה בלאו, משום דכיון דחזו מעיקרא, חשיבי טפי ראוי לפתח אהל מועד מתורין, וכמו ברובע ונרבע.

(יב) תוס' ד"ה משום, והא דמשמע הכא איפכא. עיין בגליון הגמ' דגירסתם

הדרגת היוזמי

מסכת זבחים דף קיד - דף קטו

כח אדר א' - כט אדר א' התשע"א

הבאה. (ט) בא"ד, שם. הקשה הקרן אורה לעיל (עמוד א'), אמאי הוצרכו לזה, הא בלאו הכי, אפילו אי נימא דקרא מזהר אף בחוץ, מכל מקום ודאי דלאו משום חוץ קמוזהר, אלא משום מחוסר זמן, דהא אפילו בפנים עבר.

(כ) גמ', אלא לאו קודם חצות. ופירש רש"י בד"ה קודם חצות, דהוה מחוסר זמן. הקשה השפת אמת, הא אין מחוסר זמן לכו ביום, כמו שכתבו התוס' במנחות (ה). ד"ה אלא. ואפילו אי סבר רבי שמעון דיש מחוסר זמן לכו ביום לענין שחוטי חוץ, אכתי היכי יליף מיניה לכל מחוסר זמן ליום אחר נמי. וכן הקשה הקרן אורה. וכתב, דהתם איירי במחוסר זמן דלילה, ויש לחלק בין מחוסר זמן דלילה למחוסר זמן דיום, דבלילה, הקרבן ראוי, אלא דלילה לאו זמן הקרבה, אבל קודם חצות, הקרבן אינו ראוי, וטפי חשיב מחוסר זמן.

(כא) גמ', לעולם לא אחר חצות ובשעת היתר הבמות. פירש רש"י בד"ה בשעת היתר, דאשמועינן, דגבי חובות איכא לא תעשה. ומשמע, דבכל חובות איכא האי לאו. אמנם הרמב"ם (פ"א מקרבן פסח ה"ג) כתב האי לאו גבי קרבן פסח דוקא. ועיין באות הבאה.

(כב) גמ', שם. כתב רבי אברהם בן הרמב"ם (בברכת אברהם תשובה ו'), דהאי שינויא קאי למסקנא ועליה סמכינן, וכן פסק הרמב"ם [הובא באות הקודמת]. דהמקריב קרבן פסח בבמת יחיד בשעת היתר הבמות עובר בלאו. ובקרבן אורה הקשה, מדוע פסק הרמב"ם כן הא ליכא נפקא מינה, דאחר שבאו לירושלים נאסרו הבמות לעולם, כדתנן לעיל (ק"ב). וכתב המנחת חינוך (מצוה תפז אות א), דאדרבא מכאן מוכח דשייך האי לאו אף בזמן הזה דנאסרו הבמות, וילקה עליו בנוסף על מה שלוקה משום שחוטי חוץ. ועוד הקשה בקרן אורה, למה לי האי קרא לאסור חובות בבמת יחיד, הא כבר שמעינן מקרא דמייתי בריש סוגיין, "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו" (דברים יב, ח), ודרשינן מיניה בריש סוגיין, ישרות תקריבו חובות לא תקריבו.

(כג) גמ', איסור במה לו והיתר במה לחבירו. ופירש רש"י בד"ה היתר במה לחבירו, דסיפא דתני היתר הבמות היינו קודם חצות, שמתר לשחוט בבמה דשלמים הוא. וכן כתבו התוס' ד"ה היתר במה לחבירו. ותמה הלחם משנה (פ"א מקרבן פסח ה"ג), אמאי לא פסק הרמב"ם (שם) להאי דינא, דקודם חצות ליכא איסורא. ותירץ, דלא בעי לפרושי, משום דקודם חצות לא מיקרי פסח אלא שלמים. והמצפה איתן ביאר, דהרמב"ם סבר כמאן דאמר לעיל (יא:), דבי"ד קודם חצות פסול, ופשיטא דפטור, ומה שכתבו רש"י ותוס', היינו אליבא מאן דאמר דבי"ד שחרית כשר לשלמים.

(כד) תוס' ד"ה היתר במה לחבירו, בסוה"ד, או שמא יש טעם אחר. בגמ' דמעילה (יב). מפרש, דילפינן מעילה דמחוסר זמן מבעל מום, ובעל מום דרשינן בתמורה (ה): "ולנדר לא ירצה" (ויקרא כב, כג), ריצוי הוא דלא מרצה הא מיקדש קדשי, והכי משנינן התם לרבה היכי קדשי בעלי מומין. והצאן קדשים כתב, דהוא הדין דמצינן למילף הכי במחוסר זמן, דכתיב "ומיום השמיני והלאה ירצה" (ויקרא כב, כז), דמשמע הא קודם זמנו לא ירצה, ריצוי הוא דלא מרצה הא מיקדש קדשי.

(כה) תוס' ד"ה דזעירי, בסוה"ד, וניחא השתא לזעירי וכו'. ביאר הצאן קדשים, דקשיא להו, אמאי אמר זעירי "תני מצורע", ולא אמר "תני נזיר", דהא בהכי יש לפרש שלמים וגם אשם, דבנזיר שנטמא איכא נמי אשם, אבל השתא ניחא, משום דבעי למימר דוקא מצורע דדמי להני דיש בו טומאה כעין זב וזבה ויולדת.

(כו) גמ', לא שנו אלא לשמו אבל שלא לשמו חייב וכו'. מחוסר עקירה וכו'. מתקיף לה רב הונא וכי יש לך דבר שאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו. ביאר החזון איש (קדשים קמא סימן מא ס"ק י), דפליגי בהא דכל הזבחים כשירין שלא לשמן, דהיינו כגון ששחט עולה לשם שלמים, וכן כתב רש"י לעיל (ב).

ד"ה כל הזבחים], אי כשר משום דהשתא חשיב שלמים דאינתיק לשמן, או משום דחשיב עולת נדבה, [וכדדרשינן לעיל (ב)], אם כמה שנדרת עשית, יהא נדר, ואם לאו, נדבה יהא]. ונפקא מינה הכא, ששחט אשם לשם עולה, דרב חלקיה סבר, דהוי עולה, ומשום הכי אף דאשם לשמו פסול משום מחוסר זמן, שלא לשמו כשר דעולה הוא, והיינו דקאמר, דבעי עקירה, היינו ששוחטו לשם עולה נעשה עולה. אבל רב הונא סבר, דהוי "אשם נדבה", ומשום הכי סבר אי פסול לשמו, הוא הדין דשלא לשמו פסול, כיון דהוי "אשם", ומחוסר זמן. ועיין באות הבאה. והקרן אורה ביאר טעמיה דרב חלקיה, דודאי כשנשתנה שמו לא נעקר שם הזבח, וכדדרשינן לעיל, "אם לאו כמו שנדרת יהא נדבה", ומכל מקום סבירא ליה דכשר שלא לשמו, ולא פסלינן ליה משום אשם מחוסר זמן, והיינו משום דאף כששוחט בזמנו שלא לשמו, לא עלה לבעלים לשם חובה, ואפילו הכי כשר, הכי נמי שלא בזמנו אם חשב שלא לשמו כשר, דמה לי בזמנו או שלא בזמנו, מכל מקום לא עלה לשם חובה, וכשר. ועיין באות הבאה.

(כז) גמ', מתקיף לה רב הונא וכי יש לך דבר שאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו. עיין לקמן (קטו). באות א, מה שנכתוב בשם השפת אמת, וכתב שם עוד לבאר טעמא דרב הונא, דכששוחט אשם מחוסר זמן שלא לשמו, היאך יזרוק דמו, הרי אסור לשנות בכל הזבחים לכתחילה. ולר' חלקיה דכשר, צריך עיין לדינא, איך באמת תותר הזריקה.

(כח) גמ', שם. כתב הפנים מאירות, דבלאו האי שינויא דמשני ד"בעי עקירה", לא פריך אדרב חלקיה, דיש לומר, דסתמא שלא לשמו קאי, וכמו בפסח, דבשאר ימות השנה שלמים הוי אפילו בלא עקירה, [כדאיתא לעיל (ו:)], אבל לבתר דמשני דשלא לשמו בעי עקירה, פריך שפיר.

דף קטו ע"א

(א) גמ', פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי. הקשה השפת אמת, הא קודם חצות אינו שלמים ובעי עקירה לכן בתירה, כדתנן לעיל (יא:). ותירץ, דמכל מקום, כיון דבשאר ימות השנה הוי שלמים, אינו ממש בכלל פסח שלא לשמו, דנימא, "שלא מצינו פסול לשמו וכשר שלא לשמו".

(ב) גמ', שם. כתב השפת אמת, דלפי זה בגוונא דשוחט פסח שלא לשמו דנעשה שלמים, בעי נמי לזרוק הדם לכתחילה לשם שלמים, כיון דשלמים ממש הוא, ואמרינן לעיל (כט:), דכל הזבחים אסור לשנויי בהו משמן לכתחילה. וכן משמע במתניתין לעיל (ב), דתנן "כל הזבחים וכו' חוץ מפסח וכו' הפסח בזמנו", דמשמע הא שלא בזמנו דינו ככל הזבחים, דלא עלה לבעלים, אבל אסור לשנויי בהו. אלא דהקשה, כיון דהיה פסח וכבר נשתנה לשלמים, מה איסור איכא לשנויי ביה.

(ג) תוס' ד"ה מחוסר זמן בבעלים, אעולה דוקא קאי ולא איניך. ביארו הצאן קדשים והברכת הזבח, דבאשם וחטאת שקיל וטרי אי איירי בזמנו או שלא בזמנו. ועיין בתורת כהנים (אחרי מות פרשה ט' סעיף א אות צה) דהגירסא, "ואשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן". והוא כדמסיק בין לר' חלקיה ובין לרב הונא. ועיין בהרת הקדש.

(ד) גמ', לימא תיהו תיובתא דרב הונא. תמה בחידושי הגרע"א, מה מקשה מדרב דימי ארב הונא. וכתב, דלולי דברי רש"י בד"ה ומשני ליה, וברש"י ד"ה נימא תהו תיובתא, היה אפשר לפרש דפריך לרב הונא, דלא מצינן לאוקמא ברייתא דמחייבא באשם נזיר ומצורע, בזמנו ורכיבי אליעזר, כיון דהא תני לה "דבי ב' ליואי", והוא "תני לוי" דמייתי בסמוך, והתם אמר, דאשם כשר שלא לשמו, ודלא כר' אליעזר. וכן כתב השפת אמת. [והוא דלא כגירסת השיטה מקובצת (אות ו) דגריס "ב' ליואי"]. והלשם זבח כתב, דרב דימי פריך לרב הונא, דשמע מרבי, [בהא דקיבל ממנו ברייתא דבר ליואי], דההוא ברייתא איירא במחוסר זמן ושלא לשמו, דאי לאו הכי, מאי קשיא ליה אדתני לוי.

ה) גמ', הכא במאי עסקינן כגון שהפריש ב' אשמות לאחריה. הקשו הצאן קדשים והפנים מאירות, דלפי זה הוה מצי רב דימי לתרץ הברייתות, דהא והא בשלא לשמו, וברייתא דלוי בשלא הפריש ב' אשמות לאחריה, ומשום הכי אינו ראוי לעולה ולא מיחייב. וכתב הלשם זבח, על פי מה שביאר [נהובא באות הקודמת], דרב הונא מצי לפלוגי אדרב דימי דאמורא הוא, ומעיקרא לא פריך אלא משום דרב דימי קיבל מרבי פירוש הברייתא, אבל מאי דמשני היינו מסברא דנפשיה, ואינו חייב להסכים לדעתו. [ולכאורה איכא נמי למימר הכי לדברי הגרע"א והשפת אמת שהובאו באות הקודמת].

ו) גמ', דחד מינייהו מעיקרא עולה היא. הקשה העולת שלמה, דלכאורה אפשר לומר כן דוקא לאחר שהקריב האשם, אבל קודם לכן, אינו מבורר אי לעולה אי לאשם. וכתב, דאיירי דלבסוף הקריב האשם השני בזמנו כדון, ונתכפר בו, דבהא אמרינן הוברר הדבר מעיקרא, דהבהמה השניה לעולה, והיינו דוקא אליבא דמאן דאמר יש בריירה.

דף קטו ע"ב

ז) גמ', וכדרב הונא וכו' אשם שניתק לרעה ושחטו סתם כשר. כתב העולת שלמה, דאף דרב הונא אמר בניתק, היינו מדרבנן, אבל מדאורייתא, אפילו בלא ניתק, כשר לעולה, וכדאיתא בפסחים (עג.), דהיינו מגזירה לאחר כפרה אטו קודם כפרה. [ועיין בתוס' לעיל (ה): ד"ה הגה"ה ניתק אין לא ניתק לא שכתבו כן. אמנם מרש"י לעיל (קב). ד"ה כדרב הונא אמר רב, משמע דהווי מדאורייתא. אמנם אף לשיטתו לא קשיא מידי, דרש"י במנחות (ד). ד"ה לא ניתק, כתב, דעל ידי עקירה לשם עולה, נעשה עולה אף קודם ניתוק. ושפיר, דהכא הא איירי בשחטו ממש לשם עולה. (א.ג.).] אך הקשה, דאם כן, אפילו חטאת יתחייב בחוץ, בגוונא שאין צריך רעה, כגון בשעיר נשיא, כדאיתא לעיל (קב). והכא אין לתרץ דתנא אשם דטפל והוא הדין חטאת דעיקר, כדמשני לעיל (עמוד א). דהתם אשמועינן כרבי אליעזר, דאשם פסול בשלא לשמו, אבל הכא למאי הלכתא תני אשם. ותירץ, דבר ליואי סבר כרבי שמעון דאית ליה בפסחים (צז): דכל החטאות מתות, אפילו הפריש שתיים לאחריה ונתכפר באחת, מתה הנותרת.

יד) גמ', והכל כשירין להקריב בהמה חיה ועוף זכרים ונקבות תמימין ובעלי מומין. הקשה הטהרת הקדש, דלהלן מוקמינן דהך ברייתא דעולה טעונה הפשט וניתוח, סברה דאף פרטות נאמרו בסיני, ואם כן היאך שרי להקריב בעלי מומין, הא בבמה קטנה בשעת היתר הבמות נמי אסור להקריבן לאחר מתן תורה, כדאיתא לקמן (קכ:). ותירץ, על פי מה דלקמן (קטז). פרכינן אסיפא דקתני "והכל קרבו עולות", אף שהקרבן בסיני היה גם שלמים, דהאי "והכל קרבו עולות", היינו, דעולות יכלו להקריב אף בני נח, מה שאין כן בשלמים דלא קרבו אלא לישראל, [ועיין שם באות י]. ועיין ברש"י (הכא) ד"ה והכל קרבו עולות, דהשתא משמע שלא היו מקריבין אלא עולות, והיינו, דקאי אקרבנות, דהכל היו עולות, ולמסקנא מוקמינן דקתני "לכל", כמו שכתב רש"י לקמן (שם) ד"ה לכל. ומעתה יש לומר, דכמו כן רישא דקתני "שהקריבו בעלי מומין", לא קאי אקרבנות הקריבין, אלא אגברי המקריבין, וקאי דוקא אבני נח ולא לישראל, [דהתם לא קתני "והכל"]. ועיין באות הבאה.

ח) גמ', מנין למעלה מבשר חטאת וכו' תלמוד לומר וכו'. הקשה המקדש דוד (סימן כו ס"ק ד), למה לי קרא להכי, תיפוק ליה משום דאינן ראויים לפתח אהל מועד, דאינן ראויין להקריבה. ותירץ, דהא דממעטינן מ"ראוי לפתח אהל מועד", היינו בעיקר הקרבן, ובהני, עיקר הקרבן ראוי, וקא משמע לן בהאי דרשא, דמה שיעלה צריך שיהיה ראוי להעלאה. ועיין ברש"י לעיל (קט). ד"ה שלמים לא, דבשר שלמים לא קרינא ביה "ואל פתח אהל מועד". אם כן קשיא דתו אמאי איצטריך הכא דרשא דעולה. ותירץ הטהרת הקדש, דעיקר דרשא דהכא אתי לשתי הלחם קודם שהניף אותם עם הכבשים, דראויין הם לפתח אהל מועד לצורך התנופה. ונכסברא דלעיל (קיג): בשעיר המשתלח קודם וידו].

טו) גמ', שם. עיין באות הקודמת. ולענין עולת נקבה, מבואר בעבודה זרה (כד): דקריבה בבמה, ואפילו על ידי ישראל, ונפקא לן מקרא ד"ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה" (שמואל א' ז, ט). ועיין עוד בירושלמי מגילה (פ"א ריש הי"א).

ט) גמ', מה העלאה שהיא גמר עבודה אף כל שהוא גמר עבודה. העיר העולת שלמה, דלישנא ד"מה העלאה", משמע דאתא לרבווי, והכא אתי למעט. וכתב, דאתיא כרבי עקיבא דמרבי לעיל (קז). מ"א זבח", לרבות את הזורק, והוה אמינא לרבווי כל הנך עבודות מ"או", לכך קאמר, דלא מרבינן אלא דומיא דעולה, ומשום הכי נקיט לישנא דרבווי.

טז) רש"י ד"ה עולה שהקריבו ישראל במדבר, קודם מתן תורה. וכן פירש בגיטין (פח): ד"ה לפניהם. וכן בפירוש התורה (שמות כד א). אמנם סימן על התורה (שם) ביאר, דהיה לאחר מתן תורה. וכתב החזון איש (קמא סימן מא סק"ב), דודאי פירש כפירוש שני שברש"י ד"ה לישנא אחרינא, ד"פסקו" דקאמרינן, היינו דהבכורות לא הקריבו, אלא הביאו הקרבנות, דאילו לפירוש קמא דרש"י (בד"ה אמר ליה רב הונא) דפסקו אותו היום מלהקריב, לא אתי שפיר, כיון דבמתן תורה כבר נאמר שלא יעבדו הבכורות, ואיך עשו הבכורות את העולה הזו.

י) תוס' ד"ה מה העלאה שהיא גמר עבודה, סוגיא זו קשה אההיא דלעיל וכו'. ובצאן קדשים לעיל (קז): כתב, דעל כרחך הברייתות פליגי, עיין שם.

יא) רש"י ד"ה אמר ליה רב הונא, בתוה"ד, ושמשו נדב ואביהוא. העיר הטהרת הקדש, אמאי נקט רק נדב ואביהוא, דלכאורה אהרן וכל בניו שמשו. וכתב, דנקט הכי, משום דלהלן בגמ' מיירי בנדב ואביהוא, שנאמר עליהם בקרובי אקדש.

דף קטז ע"א

א) גמ', זכרים ונקבות תמימין ובעלי מומין וכו'. עיין ברש"י ד"ה הכי גרסינן, דמחק תיבות "דאמר מר" וכו', וביאר, דהאי דינא דתמות וזכרות בבמה ולא

טהורה וטמאה, אלא לגבי ישראל לעתיד, ואי לאו דלמד תורה, לא הוה ידע מאי קאמר מהטהורה ז' ומהטמאה ב', דלגבי כולם שוים, אלא משום דלמד תורה, ידע דהטהורה עתידה להיות מותרת לישראל. ועיין בשפת אמת.

(ט) גמ', אלא אימא הכל קרבו עולות ושלמים וכו' עולות אין שלמים לא כמאן דאמר לא קרבו שלמים לבני נח. עיין בברכת הזבח, דכן צריך לגרוס. [ועיין באות הבאה]. ופירש הרש"ש, דהא דאמר תו "עולות אין שלמים לא", היינו דחזור בו משינויא דמשני, "אלא אימא הכל קרבו עולות ושלמים", ואמר, לעולם עולות אין שלמים לא, וכמאן דאמר לא קרבו שלמים לבני נח. אך הקשה, דלא משני אקרא דכתיב "זבחים שלמים". והביא, דבירושלמי מגילה (פ"א הי"א) תירצו, ד"שלמים", היינו שלמים, בלא הפשט וניתוח. אלא דהקשה, דהא בברייתא דמייתי לעיל (קטו:), קתני בסיפא, דעולה שהקריבו ישראל במדבר טעונה הפשט וניתוח. והשפת אמת כתב, דהאי ברייתא פליגא נמי בהא אההיא ברייתא, וסברה, דאין טעונה הפשט וניתוח. אך הקשה, דבסוגיין ליכא למימר הכי, דעיקר התירוץ חסר מן הספר. עוד תירץ, דהאי ברייתא לא נאמרה אומן שממתן תורה עד שהוקם המשכן [נדאמר ביה האי קרא], אלא בבני נח איירי, וקאמר, שאין מקריבים שלמים אלא עולות.

(י) גמ', שם. עיין באות הקודמת. ורש"י ד"ה לכל גורס, "אלא אימא לכל קרבו עולות", והוסיף בשיטה מקובצת (אות ח), "ולבני נח עולות אין שלמים לא וכו'". ולפי זה כלל לא קשיא מקרא ד"זבחים שלמים", דההוא איירי בישראל. ועיין לעיל (קטו:), באות יד, בשם הטהרת הקודש. ובעולת שלמה כאן.

(יא) גמ', דאיתמר וכו' קרבו שלמים לבני נח וכו'. העיר הרש"ש, דלכאורה היינו פלוגתא דרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא במנחות (עג:), אם מתנדבין עובדי כוכבים עולות דוקא, או אפילו שלמים ותודה וכל הקרבנות. וכתב הקרן אורה, דפלוגתא דהתם היינו במקדש, והכא בבמה דידהו, ור' יוסי הגלילי דאמר התם דמתנדבין אף שלמים, מצי למיסבר הכא דבבמה אין מקריבין אלא עולות, וכן ר' עקיבא דאמר התם דוקא עולות, מצי למיסבר הכא בבמה אפילו שלמים. אלא דהקשה, דלפי זה, הא דלהלן הקשתה הגמ' למאן דאמר דקרבי אפילו שלמים, קרא ד"עורי צפון ובואי תימן", מאי עביד ביה, לימא דדריש מיניה כהאי גוונא על קרבנות דמקדש. ותירץ עוד, דפלוגתא דהכא היינו קודם מתן תורה [כדמשמע להלן, דמשני על יתרו, ההוא לאחר מתן תורה הוה], והתם לאחר מתן תורה, דהא פליגי בריבויא ד"איש איש".

(יב) גמ', וחד אמר לא קרבו שלמים לבני נח. ביאר המהרש"א (ח"א), דהטעם לפי שעולה כולה כליל ובאה על חטא, אבל השלמים באים לשום שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, ועוד, להראות שאוכלים משלחן גבוה, דלא שייך בעובדי כוכבים, דאין הקדוש ברוך הוא חפץ שיאכלו משלחנו.

(יג) גמ', והכתיב ויאמר משה גם אתה וכו', זבחים לאכילה וכו'. דהיינו דלשיטת הגמ' האי קרא מיירי בקרבנות שיתן להם להקריב בעדו. וכן פירש האבן עזרא שכתב גם אתה חייב ליתן בידינו זבחים ועולות להקריב בעדך. וכן החזקוני (שמות פ"י כה). אמנם האור החיים הקשה, איך אפשר שאיש בזוי וטמא אשר הרים פיו בקדוש ישראל, נוסף על היותו נכרי, החפץ לה' בזבח רשעים. אלא דקדק, דלשון "ועשינו" ולא "לעשות לה' אלהינו", היינו שהוא יתן בידם מקנה הראוי לזבחים, ואנחנו נעשה לה' אלהינו לצורך עצמנו, וכתב דלפי זה מיושב מאי דקשיא לגמ' דידן, שאין מקבלין מאומות העולם אלא עולה ולא שלמים. ועיין בפירושו הרמב"ן (שם).

(יד) גמ', והכתיב ויקח יתרו וכו' ההוא לאחר מתן תורה הוה. הקשה המהרש"א (חידושי אגרות), אמאי לא משני הכא נמי, "זבחים לאכילה ועולות להקריבה", כדמשני לעיל גבי פרעה. ותירץ, דהתם דוקא דסמיך "ועולות" ל"ועשינו לה' אלוקינו", אמרינן דעולות להקריבה אבל זבחים לאכילה, אבל הכא דסמיך "זבחים" ל"אלוקים", ליכא למימר זבחים לאכילה ועולות להקריבה.

בעוף, היינו אף לאחר הקמת המשכן, ואפילו במקדש. וכתב החק נתן, דלא גרס תיבות "ואיתקש בהמה לעוף", דלגירסתינו אתי למימר, דבקרא דקודם מתן תורה הוקשו בהמה לעוף. וממילא כשירין אף נקבות ובעלי מומין. ותיבות "תמימין ובעלי מומין", הוא פיסקא, ואתי לבאר דילפינן ליה מהא דאיצטריך קרא למעט מחוסר אבר, אלמא דבעלי מומין כשירין. וכן כתב הפנים מאירות. עוד כתב, דהא דקאמר, "ואין תמות וזכרות" לא איצטריך קרא משום זכרות, ואגב גררא נקט תמות, דהא ידעינן מדאיצטריך קרא לפסול מחוסר אבר. [ועיין להלן באות ה, דלהחק נתן בעינן היקישא אף לתמות].

(ב) גמ', ודלמא למעוטי טריפה. כתב הפנים מאירות, דלא פריך למימרא דטריפה פסול להקריבה, אלא למימר דלא יכניסו לתיבה, דבשלמא מחוסר אבר, ילפינן מיניה דפסול להקריבה, דלמאי אוהריה רחמנא, הא לא חזי לקיום העולם. אבל טריפה איכא למימר, דאוהריה, משום דלא חזי לקיום העולם, וגם למאן דאמר טריפה חיה, מכל מקום אין הוא בכח ובריאות כשלימה.

(ג) גמ', ומאחר דנפקא לן מאתך לחיות זרע למה לי וכו'. הקשו התוס' בעבודה זרה (ו.) ד"ה והשתא דנפקא לן, דאכתי למאן דאמר טריפה אינה יולדת, אמאי איצטריך "אתך", הא שמעינן מ"לחיות זרע", למעוטי זקן וסריס, וגם למעוטי טריפה, דטריפה אינה יולדת. ותירצו, דלהאי מאן דאמר דרשינן מ"אתך". שיהיו טפלין לך, וכדרש במדרש רבה בראשית (פרשה לא פיסקא לר.).

(ד) תוס' ד"ה אבל, בתוה"ד, ואם תאמר כיון דטריפה חיה. הא דפשיטא להו דסוגיין סברה דטריפה חיה. עיין בתוס' עבודה זרה (ו.) ד"ה ודלמא שהוכיחו בפשיטות, דמאן דאמר טריפה יולדת, ודאי סבר דחיה, כדאיתא בחולין (קמ:). ועוד הוכיחו להלן בד"ה דלמא נח גופיה, מדפריך הכי, אף דחי לאחר המבול כמה שנים, משום דסבירא ליה דטריפה חיה.

(ה) תוס' ד"ה אתך בדומין לך, ואם תאמר וכו' דתרווייהו מאתך נפקא. הקשה החק נתן, אי מ"אתך" לחודיה, הוה אמינא לפסול אפילו בעל מום, דמסתמא נח לאו בעל מום הוה, דלא קאמר ליה רחמנא "כוותך עייל שלימין לא תעייל", ומשום הכי איצטריך "מכל החי". ותירץ, דליכא למימר דהאי קרא אתא להכי, דהא דבעל מום כשר, ילפינן שפיר מהיקשא דבהמה לעוף. [כמו שהובא באות א, ועיין שם, דלפנים מאירות ליכא למימר הכי. ועיין בצאן קדשים (כאן), שתירץ כהחק נתן על קושיית התוס'. ואולי סבר כהפנים מאירות].

(ו) בא"ד, שם. והתוס' בעבודה זרה (ו.) ד"ה ודלמא תירצו, דאי מקרא ד"אתך" לחודיה, לא הוה ממעטינן אלא מחוסר אבר, דמסתבר טפי למעוטיה משום דמאיס, אבל טריפה לא, משום דאינה מאוסה, ואיכא נמי טרפות שאינן ניכרין.

(ז) גמ', באותן שלא נעבדה בהן עבירה. כתב המהרש"א (חידושי אגרות), דלא גרסינן ליה הכא, אלא בסנהדרין (קח:), דהתם איירי בהאי ענינא, דמפרש לקרא ד"איש ואשתו", אבל הכא אתי לפרש טמאין ממש, אלא גרסינן, "מאותן העתידין ליטהר". והא דמייתי לדרב חסדא ור' אבהו, עיקר מילתייהו בסוגיא בסנהדרין, והכא קאמר, כדאמרי התם, הכי נמי הכא. [וכן משמע מרש"י ד"ה הבאין מאליהן]. ועיין בשיטה מקובצת (אות ז) דגרס לתרווייהו, וגרס "לישנא אחרינא מאותן העתידין ליטהר". וכן הוא בזית רענן פרשת נח (אות ה). והיינו, דללישנא קמא מפרש ד"טהורים", היינו דלא נעבדה בהן עבירה, וללישנא בתרא טהורים ממש. ועיין עוד בחק נתן.

(ח) גמ', מנא הוה ידעי וכו'. כתב המהרש"א (חידושי אגרות), דמה שכתב רש"י בפירוש התורה (בראשית ז, ב), למדנו שלמד נח תורה. אין כוונתו דמוכח מהא ידיעי להבדיל איזו הטמאה ואיזו הטהורה, דהא בסוגיין אמרינן דבאו מאליהן או שהתיבה קולטתן. אלא הראיה משום דלגבי בני נח לא שייך

יט) גמ', שם. עיין לעיל (מה). דפליגי ר' יוסי ור' שמעון, אם חייבין על קדשי עובדי כוכבים משום שחוטי חוץ. ובפשוטו, התם איירי לענין ישראל המקריבו בחוץ, אבל הוא עצמו ודאי דרשאי להקריבו בחוץ. אמנם לפי זה, הא דאמרינן בסמוך, דאסור לסייען ולעשות שליחותן, אתיא כר' יוסי, דלרבי שמעון אין אסור שחוטי חוץ, [ועיין בתוס' ד"ה אסור]. והחזון איש (זבחים קמא סימן מא ס"ק יד) ביאר, דהתם איירי בגוונא דהקדישן ליקרב בפנים, אבל הכא איירינן בגוונא דהקדישן להקריבן בחוץ, דלכולי עלמא ליכא אסור שחוטי חוץ, והא דאמרינן אסור לסייען, היינו מדרבנן. אמנם בתוס' ד"ה אסור, מבואר, דהאיסור מדאורייתא. והמנחת חינוך (מצוה תמ אות יא) ביאר, דהתם איירי בקדשים שאינם ראויים לפנים אלא בחוץ, כגון חיות ושאר עופות חוץ מתורים ובני יונה, וכן בהמות בעלי מומים דכשרים כולם בבמה כדאייתא לעיל (קטו), והכא בקדשים הראויים לבא בפנים, ומשום הכי אסור לעשות שליחותן התורה כמבואר בתוס'. ועיין לקמן באות כא.

כ) גמ', תרי עולמי גולאי. כתב רש"י ד"ה זילו דברו תרין עולמי גולאי, בחורים בני גיל אחד שכן נוי לדבר. וכתב המהרש"א (חידושי אגדות), דהטעם שלקח דוקא בחורים, משום שלא נשתמש בהן הדיוט עד עכשיו. עוד כתב, דמהאי טעמא אין משתמשין בכהן בזמן הזה. [אמנם הרמ"א (אורח חיים סימן קכח סעיף מה) כתב, משום דהווי כמועל].

כא) תוס' ד"ה אסור לסייען, תימה לר' יוסי וכו'. עיין באות יט, מה שהובא מהחזון איש, ולפי זה מיושבת נמי קושיית התוס', דמשום הכי קאמר הכא לשון "אסור". ואינו אלא אסור דרבנן. וכן תירצו הקרן אורה והשפת אמת. וכן יש לומר על דרך המנחת חינוך שהובא שם.

כב) בסוה"ד, דאסור לסייען דגזרינן אטו עבודה דבת חיובא. הקשה המנחת חינוך (מצוה תמ אות יא), דאם כן, מאי רבותא בהאי גזירה בקדשי עובדי כוכבים הא בישראל נמי נגזור כגון ביוצק בולל וכו', דתנן לעיל (קיב:), דלית בהו משום עבודת חוץ, משום עבודות דאיכא בהו חיוב. ותיירץ, דחלוק ישראל מנכרי, דבנכרי כיון דשייך גביה קרבן מכל המינים, כדאייתא לעיל (קטו:), גזרו ביה רבנן אף בעבודות דלאו בנות חיובא, אבל בישראל שאין שייך אצלו קרבן אלא בתמימים, ולא בחיות ולא בתרנגולים, לא גזרינן אטו עבודות דבנות חיובא. וכתב, דלפי זה שמעינן, דאסור לסייען וכו', אף בקרבנות שלהם, כגון תרנגולים וחיות.

כג) גמ', מה מזבח שלא ישתמש בו הדיוט. הקשה הטור על התורה (פרשת ויצא), היאך נשתמש יעקב אבינו באבנים ששם מראשותיו למזבח, כמבואר בקרא "ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה" (בראשית כח יח), ופירש רש"י (שם לא יג), דעשאה לבסוף מזבח. ותיירץ המנחת חינוך, (מצוה מ אות ג' בקומץ מנחה) על פי המבואר בילקוט שמעוני (רמז קיט), דהאבנים האלו היו ממזבח שנעקד עליו יצחק, והם מהאבנים שהקריב עליהם אדם הראשון, ואם כן היו כבר קודש, ובדבר שכבר נתקדש, לא מצינו שיאסר אם נשתמש בו הדיוט. ובשו"ת חתם סופר (אורח חיים סימן מ) הוסיף להקשות בשם הזית רענן, היאך נשתמש יעקב באבנים אלו, הא מעל בהקדש. ותיירץ, שלא שכב עליהן ממש, אלא עשאן מרוב לראשו, ולפי זה מיושב, דהכי נמי לא חשיב תשמיש לאסרו אחר כך למזבח. ועוד תירץ הזית רענן, דמשום פיקוח נפש הוה שרי ליה להשתמש באבנים, דהיה צריך לינצל על ידם מחיות רעות. ולפי זה מיושב נמי, דאם ידע שהן הקדש, לא יצאו מקדשתן, דהקדש במזיד אין מתחלל [כדאייתא בקידושין (נד:)], ואף אם לא ידע מכל מקום אבני מזבח אינם מתחללין, [כדאייתא בעבודה זרה (נב:)], וכיון שלא נתחללו מקדשתן, לא נאסרו בתשמיש הדיוט למזבח, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, [חולין (מ:)]. ועיין עוד בפרשת דרכים (דרוש יב).

כד) גמ', והא מודה רבי אלעזר בבמה דתניא וכו'. העיר המהרש"א (חידושי אגדות), דבלא דברי הברייתא הוה מצי לאקשווי מדברי הפסוק, דכתיב, "ראה

(טו) גמ', וישמע יתרו וכו' מזה שמועה שמע וכו' מלחמת עמלק וכו' מתן תורה וכו' קריעת ים סוף. רש"י בפירוש התורה (שמות יח א) הביא הני דרשות [לבד ממתן תורה, דקאי אליבא דמאן דאמר קודם מתן תורה בא], ופירש עוד אהא דכתיב (שם), "את כל אשר עשה", בירידת המן ובבאר ובעמלק, ופירש שם הרא"ם, דרש"י סבר דר' יהושע ור' אליעזר לא פליגי, אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא, ומשום הכי חזר ופירש, ובעמלק, והקשה עליו המהרש"א (חידושי אגדות הכא), דבסוגיין משמע דפליגי. הלכך פירש לדברי רש"י דהני תנאי פליגי בעיקר השמיעה מה היתה, אבל ודאי דשמע עוד ענינים מדכתיב "את כל אשר עשה" וגו', ומשום הכי פירש רש"י אליבא דכולי עלמא, דשמע נמי מלחמת עמלק, דגם למאן דאמר דעיקר השמיעה דבגינה בא היתה קריעת ים סוף, מכל מקום בא נמי משום עמלק.

טז) גמ', שמא מבול בא לעולם וכו'. לכאורה צריך ביאור, אמאי סברו כן. וביאר הקרן אורה, על פי מאי דאייתא בירושלמי ברכות (פ"ט ה"ה) וסוטה (פ"ה ה"ה), דמצינו ב' דרכים בשבירת היצר הרע, א. דרכו של אברהם אבינו, דכתיב ביה, "ומצאת את לבבו נאמן לפניך" (נחמיה ט ח), שהפך גם כח היצר הרע לטוב. ב. דרכו של דוד המלך שלא הגיע לכך, אלא אמר "ולבי חלל בקרבי" (תהילים קט, כב), דהיינו שאיבד והשחית את היצר הרע, וכך ניצל ממנו. והתכלית היותר נרצה לפני ה', היא דרכו של אברהם, ובמבול היה הענין, "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", ולא היה תקוה לשוב ולהפוך את הרע לטוב, והוכרח להביא עליהם מבול, דהוא איבוד הרע, על דרך "ולבי חלל בקרבי", ואחרי המבול התחיל העולם להיבנות מחדש, עד שהגיע לתכלית המהופכת, שהיא מתן תורה, שבכחו להפוך את הרע לטוב, ובשעת מתן תורה נהפך כל הרע שבעולם לטוב, ובאו אומות העולם ושאלו בלבעם, שמא מבול הוא, כלומר, שמא נעשה על ידי השחתה כמו במבול, ואמר להם כבר נשבע וכו' וגם על ידי אש לא, דנשבע דלעולם לא יהיה ביטול הרע על ידי השחתה, אלא על ידי הפך הרע, ואז פתחו ואמרו, "ה' יברך את עמו בשלום", כי זה אופן התיקון השוה לכולם. וכדרשנין בעוקצין (פ"ג מ"ב) מהאי קרא, ד"שלום", הוא כלי מחזיק ברכה לישראל.

יז) גמ', קריעת ים סוף שנאמר וכו' ויהי כשמוע כל מלכי האמורי וכו'. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), דבהאי קרא לא נזכר קריעת ים סוף, רק אשר הוביש את מי הירדן. ורצה לבאר, דקל וחומר, אם שמעו וחרדו על מי הירדן שעברו בו ישראל, כל שכן ששמעו על ים סוף, שעברו בו ישראל, וגם טבעו בו במצרים. אלא שדחה האי פירושא, דאם כן, הוה ליה לאתויי קרא דרחב הזונה דמיייתי בסמוך, דהתם כתיב בהדיא קריעת ים סוף. ומשום הכי פירש, דלא מיייתי האי קרא, אלא משום רומיא דקרא דרחב דבעי למירמי בסמוך.

דף קטז ע"ב

יח) גמ', ואין העובדי כוכבים מצווין על שחוטי חוץ. הקשה העולת שלמה, מה צריך למעוטינהו, הא אינה מו' מצוות בני נח, ופשיטא שאין מצווין על כך. וכן לעיל (קטו:), דקאמר גבי במה, ונכרים בזמן הזה רשאי לעשות כן, הקשה הנתיות הקודש, כיון דכל איסור במה נובע מהלאו בשחוטי חוץ, כיון דאינם מצווין עלה, פשיטא דאיסור במות לא נהיג גבייהו. ותיירץ העולת שלמה, דסלקא דעתין לרבוויינהו ממאי דכתיב בהדיא פרשה "איש איש" (ויקרא יז, ח), וכדמריבין במנחות (עג:), מ"איש איש" דכתיב בפרשת קרבנות (ויקרא כב, יח) דעובדי כוכבים נודרים נדרים וכדכתיב כישראל. והחזון איש (זבחים קמא סימן מא ס"ק י"ד) תירץ, דכשניתנה תורה נתמעטה מהם הקרבת בני נח, וניתנו להם הלכות הקרבנות, ונתרבה, דנכרים נודרים נדרים ונדבות ומקבלין מהם להקריבן כמשפט קרבן ישראל, והוה אמינא, דנתמעטו נמי מהקרבה בחוץ, אלא יתנום לישראל ויקריבום בפנים, להכי איצטריך מיעוטא דאינם מצווין על שחוטי חוץ.

הבקר לעולה והמורגים וכלי הבקר לעצים", והכי פריך **במנחות** (כב.). ותירץ, דבסוגיין לא בעי לאקשוויי מהא, דאימא, דכך אמר ארוונה לדוד, אבל לא קיבל ממנו, ולהכי מייתי הברייתא, דקתני דכן עשה. והוא מה שדקדק רש"י ד"ה **הא מודה רבי אלעזר**, ופירש, דקתני המורגים לקח דוד לעצים כדבר ארוונה, אבל בפסוק אינו מפורש.

בה גמ', רבי אומר וכו' בקר ועצים ומקום מזבח בחמישים וכל הבית בשש מאות. [ועייין גירסת רש"י בד"ה **כתוב אחד אומר**]. וביאר העיון **יעקב**, דהא דלא מפרש כתנא קמא, דגבה מכל שבט וכו'. משום דאם כן קשיא קרא ד"ויקן דוד את הגרן ואת הבקר בכסף שקלים חמישים", דמשמע, דרק את הגרן [דהיינו כלי הבקר ומורגים] והבקר קנה בחמישים.

כו גמ', ואכתי קשיא אהרדי התם כסף הכא זהב וכו'. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דהא לא קשיא אלא למאן דאמר גבה מכל שבט חמישים, אבל למאן דאמר דהבקר והעצים ומקום המזבח בחמישים וכל הבית בשש מאות, לא קשיא, דהחמישים היו שקלי כסף, והשש מאות זהב.

כז גמ', מהו דתימא אפסלו ביוצא וכו' אף על פי שנסע אהל מועד הוא. כתבו התוס' ד"ה **אימא בכל**, (בנמשך לדף קיז.), דדוקא בקדשים קלים דינא הכי, אבל בקדשי קדשים בעינן שיהיו המזבח וקלעי החצר במקומן. וכן כתבו תוס' לעיל (סא:): ד"ה **ולאחר**. ותוס' **במנחות** (צה:): ד"ה **מר אמר**. אבל רש"י לעיל (סא:): ד"ה **ושני מקומות** כתב, דסגי בהא דהמזבח עדיין במקומו.

כח תוס' ד"ה אימא בכל, בסוה"ד, (בנמשך לעמוד הבא) והשתא אמאי לא משני דאתא לקדשים קלים וכו'. ותירצו התוס' לעיל (סא:): ד"ה **אף על פי**, דלפי סברת המקשה, דסבירא ליה דלא צריך קרא להני דרשות, קמהדר ליה.

דף קיז ע"א

א גמ', אלא לעולם כולו תלתא הוו. הקשה הקרן אורה דנמצא דבנוב וגבעון שלא היו ג' מחנות, נשתלחו כל הטמאין למחנה אחת, ואיך אפשר. ותירץ, דבזמן נוב וגבעון שהותרו הבמות ולא היה לא מנוחה ולא נחלה לא תיקשי, אבל בזמן שילה שהיתה נחלה ונאסרו הבמות, היה צריך כל הג' מחנות לקיים קראי דשילוח טמאים כל אחד למחנהו, על כרחך כולו תלתא הואי. והעולה שלמה שהקשה כן על גלגל, וכתב, דדוקא בשילה כיון דהיה מחנה ישראל, כגון בבתי ערי חומה, בעינן ג' מחנות, אבל הכא דבמציאות לא היה מחנה ישראל, [דרגלים לא היה, וגם בתי ערי חומה לא היה כל זמן שלא היה היובל נוהג, וקודם ירושה וישיבה לא היה יובל נוהג, כמו שכתבו התוס' בקידושין (לח:): ד"ה **השמטת כספים**] לא בעינן שילוח מחוץ לג' מחנות.

ב גמ' שם, כתב השפת אמת, דנראה דמודה רבא דבכל הרואה את שילה יש דין מחנה ישראל להשתלח משם מצורעין, אפילו הוא חוץ לחומת ערי ישראל, דכמו שיש עליו קדושת מחנה ישראל לאכילת קדשים, הוא הדין לשלוח מצורעים. וכן כתב הקרן אורה. והביא מהתוספתא (קרבנות פי"ג ה"ג) דלרבי שמעון גם בנוב וגבעון קדשים קלים נאכלין בכל הרואה. ונסתפק בביאור דבריו, אי סבר דהא דנאכל בכל הרואה היינו דבכל מקום שהקריב בבמה, אינו נאכל אלא אם רואה אותו מקום, ואם כן אין דין כל הרואה קובע מחנה מיוחד, או שמא דעתו דקדשים קלים שהקריב בבמה גדולה אינו נאכל אלא בכל הרואה מקום הבמה הגדולה, אבל לא בבמה קטנה.

ג גמ', ומאי לא היו אלא שתי מחנות לקליטה. כתב הקרן אורה, דלא נתבאר מאי שנא דלענין שילוח טמאין היה מחנה לוי, ולענין קליטה לא, ונשאר בצריך עיון.

ד גמ', שתי מחנות לקליטה. כתב העולת שלמה, דאין הכונה דבמדבר היו כל הג' מחנות קולטות, דבסמוך אמרינן, דגולין למחנה לוי, אלא דבשילה בטל תורת קליטה דמחנה לוי שהיה במדבר. וכן משמע לשון רש"י ד"ה **אלא**

כולו הוו, שכתב, דנסתלקה תורת מחנה לוי מלקלוט את ההורגים בשוגג, ועיין באות הבאה. אמנם השפת אמת הקשה, מה שני מחנות איכא לקליטה בשילה. וכתב, דאפשר, דבמחנה ישראל היו ערי מקלט, ובמחנה שכינה קלט גגו של מזבח, אבל מחנה לוי אינו קולט כבמדבר. והעיר, מדאיתא **במכות** (יב:), דדוקא מזבח של בית עולמים קולט, ולא של שילה. אמנם רש"י (שם) בד"ה **הכי גרסינן גרס**, מזבח של במה אינו קולט, אבל של שילה משמע דקולט. אך ברמב"ם (פ"ה מרוצח ה"ג) גרס כדלפנינו דמזבח של שילה אינו קולט. [ועייין בערוך לנר במכות (יב:), שכתב בדעת הרמב"ם נמי דמזבח של שילה קולט. ויש לעיין לדעת רש"י, אם מזבח שבמדבר נמי קולט].

ה גמ', כל שאין נידר ונידב אינו קרב בבמה מנחה וניזירות קריבין בבמה וכו'. כתב החק נתן, דלא גרסינן הכא מנחה וניזירות, וכן משמע בתוס' לקמן (עמוד ב) ד"ה **רבי שמעון**. דהווי מתורת כהנים (פרשת אחרי פרק ט). אמנם בעולת שלמה (שם) כתב, דלא הוצרכו לתורת כהנים, אלא לענין ניזירות, אבל מנחה ודאי משתמע מלישניה, דהוי נידר ונידב. ועיין שם בטהרת הקודש, דאינו מדברי רבי מאיר, אלא תנא דברייתא מפרש בדבריו כן.

ו גמ', וכאן וכאן לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים בלבד. הקשה העולת שלמה, אמאי לא תני נמי תודה, דאמרינן לקמן (עמוד ב) דקרב בבמה, ואפילו בקטנה. ותירץ, דתודה איקרי שלמים כדאיתא לעיל (ז:), ובכלל שלמים דתניא הוא. וכתב, דהא דכתב רש"י בפסחים (לח:): **בד"ה זאת אומרת**, גבי חלות תודה ורקיני נזיר נאכלים בנוב וגבעון, "ודלא כמאן דאמר בפרק בתרא דזבחים, כאן וכאן לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים". היינו משום ניזירות, אבל תודה לכולי עלמא קרב. וכן כתב החזון איש (ליקוטים סימן ו סק"ב).

ז רש"י ד"ה אלא עולה ושלמים, ולא מנחה וניזירות. מה שכתב דאין מנחה, משום דבמתניתין לעיל (קיג:): אמר להדיא, דאין מנחה בבמה, [וכן דייק המשנה למלך (פ"א מקרבן פסח ה"ג) מלישנא דרבי יהודה], אך ניזירות מנא ליה. ועין בתוס' לקמן (עמוד ב) ד"ה **ורבנן**.

ח תוס' ד"ה רבי שמעון, בתוה"ד (בנמשך לעמוד ב'), הג"ה וכו' אבל רבנן דאמרי ניזירות חובה וכו' אבשלום לא נזיר היה. ותמורה (יד:): תירצו התוס' ד"ה **אלא כיון**, לר' שמעון, דאף ציבור לא הקריבו אלא חובות שקבוע להם זמן, ולטעמיה בניזיר (מו:), דאמר דאם גילח על שלמי נדבה, יצא, ולעולם היה נזיר והקריב נדבה ויצא. ולא ניחא להו למימר, דלאו נזיר היה. [אך לפי זה יקשה לרבנן].

דף קיז ע"ב

ט תוס' ד"ה רבי שמעון וכו', בתוה"ד, ועוד יש לומר דהא דפשיטא ליה לרבי מאיר וכו'. היינו שמלשון "כל שנדר ונידב" לא משמע לרביני ניזירות. והקשה המלאכת יו"ט, דבחולין (מא:): איתא, זה הכלל כל שנדר ונידב וכו' לאתויי מאי, לאתויי עולת נזיר. ותירץ, דהתם לאו מלישנא דנידר ונידב דייקין, אלא מיתורא דזה הכלל, אבל הכא ובמגילה, אינו מיותר, ולא אתי למידק אלא מלישנא.

י בא"ד, אבל יש נידר ונידב שאינו קרב לא בזו ולא בזו כגון מנחות וניזירות. הקשה החק נתן, אי מנחות וניזירות חשיבי "נידר ונידב", אמאי באמת לא קרבי בבמה גדולה, ובשלמא בניזירות איכא למימר דסבר דחובות נינהו, כסברת רבנן דרבי מאיר, אבל מנחות מאי טעמא, ואי משום דממעטין זבחים ולא מנחות כדאיתא לקמן (קיט:), הא לא ממעטין אלא דיחיד, אבל לא דציבור. וכתב, דבאמת מקריבים מנחת ציבור בבמה גדולה, דהווי כחובות שקבוע להם זמן, והא דכתבו התוס' דלא קרבו לא בזו ולא בזו, היינו מנחות דיחיד.

יא רש"י ד"ה ככל אשר אנחנו עושים, שאנו מקריבין חטאות ואשמות ובכור ומעשר וכו'. ולהלן ברש"י ד"ה **חובות לא תקריבו** כתב, ולא פליג קרא בין

הדרגת היזומי

מסכת זבחים דף קיז - דף קיח

א אדר ב' - ב אדר ב' התשע"א

והגשה בה. העיר בהגהות הרד"ל, הא תנופה לעולם ליכא במנחה.

כא) תוס' ד"ה מחלוקת בעולה ושלמים, ותימה וכו' היכי משני קרא דאבשלום. עיין מה שכתבנו לעיל באות ו.

דף קיח ע"א

א) גמ', קרבו נסכים במדבר איכא בינייהו. וכתב ברש"י בד"ה קרבו נסכים, דרבנן בתראי לטפויי אתו. והקשה הקרן אורה, הא רבנן סברי דאין מנחה קרבה בבמה, ו"נסכים", משמע אף מנחת נסכים דקרבה עמהם. ותירץ, דדוקא במנחה הבאה בפני עצמה לא קרבה, אבל הבאה עם הזבח, קרבה. וכן כתב העולת שלמה.

ב) גמ', שם. בקידושין (לז): פירש רש"י ד"ה רבי שמעון סבר, דבקרנן ציבור לכולי עלמא קרבו נסכים במדבר, וכדכתיב בקרבנות המילואים "זה אשר תעשה על המזבח" (שמות כט, לח), וכתיב בתריה (שם, שם מ), נסכים דקרנן התמיד, ולא פליגי אלא בקרבנות יחיד שבמדבר.

ג) גמ', ואירך מיבעי ליה לכדרבי יוחנן וכו'. הקשה העולת שלמה, דהתוס' בקידושין (לז): ד"ה הואיל ונאמרה ביאה כתבו, דלמאן דאמר דהיכא דכתיב "כי תבואו", אינו אלא לאחר ירושה וישיבה, פסח שעשו בני ישראל במדבר ובגלגל [שהיה קודם ירושה וישיבה], על פי הדיבור היה. ומאי פריך הכא אירך מאי עביד ליה, דלמא סבר כהאי מאן דאמר, ואיצטרך האי קרא לצוות שיעשו הפסח. ותירץ, דפריך לרבנן בתראי, דאמרין בסמוך, דסברי קרבו נסכים במדבר, ואם כן לדידהו "כי תבואו" היינו אף קודם ירושה וישיבה, דהקריבו נסכים אף בגלגל כדפירש רש"י ד"ה קרבו נסכים [דבפרשת נסכים נמי כתיב "כי תבואו" (במדבר טו, ב)].

ד) גמ', מבעי ליה וכו' ערל מקבל הזאה. הקשו התוס' ביבמות (עא): ד"ה ערל מקבל הזאה, למה לא יקבל הזאה. הא אפילו לרבי עקיבא דאית ליה (שם, ע). דערל כטמא, הא טמא מקבל הזאה, דנדה מוזין עליה והיא טהורה כדאיתא לעיל (צג). וכתב השפת אמת (הכא) לבאר בזה סברת אירך מאן דאמר.

ה) רש"י ד"ה ערל, בתוה"ד, שמתו אבותיהם כל ארבעים שנה במדבר ונטמאו בהם. אף דאמרין במדרש איכה [שהובא ברשב"ם בבא בתרא (קכא)]. ד"ה שכלו מתי מדבר, שהיו נכנסים לקברים מבעוד יום, ולא היו צריכים לכאורה להטמאות לאביהם. ביאר בחידושי המאירי ביבמות (עא:), דמכל מקום אי אפשר שלא האהילו עליהם לכמה דברים ונטמאו בכך.

ו) גמ', תני תנא קמיה דרב אדא בר אהבה וכו'. עיין בצאן קדשים וחק נתן, שהביאו גירסת ספרים ישנים, אמר ליה דאמר לך מני רבי שמעון דאמר אף ציבור וכו' יחיד חובות שקבוע להם זמן מנא ליה, אמר ליה איסמייה, אמר ליה תתרגם מתניתך בעולת חובה דאיכא עולת ראייה, דאי חטאת חובה יחיד דקבוע ליה זמן מי איכא וכו'. ופירשו, דמדקתני בהך מתניתא "אין בין במת יחיד לבמת ציבור אלא פסחים וחובות שקבוע להם זמן", משמע דשייך חובות שקבוע להם זמן אף ליחיד. ופריך היכן מצינו, ואמר, דמצינו בעולת ראייה, דקבוע לה זמן, אבל בחטאת לא מצי לאוקמא, דליכא חטאת יחיד שקבוע לה זמן, ופריך דשייך במנחת חביתין חובת יחיד דקבוע לה זמן, דזמנה קבוע לכהן גדול בכל יום, והוי דיחיד, [דסבר דבא משל כהן גדול עצמו], ומשני אין מנחה בבמה. וכתב החק נתן, דלפי זה, קסבר, דלא קרבו חביתין אפילו בבמה גדולה [דהא הוי חובה, וקאמר דלא אשכחן לה בבמה גדולה לחובת יחיד]. וכן כתב הקרן אורה. ועיין במשנה למלך (פ"א מקרבן פסח ה"ג) דנסתפק, אם מנחת חובה קרבה בבמה. ולכאורה היינו דלא כהאי גירסא. ועיין באות הבאה.

ז) גמ', שם. עיין באות הקודמת בדברי החק נתן והקרן אורה, ודייקו דאם כן, למאן דאמר אין מנחה בבמה, דאפילו מנחת חביתין לא קרבה. לא היו מחנכין כהנים בבמת ציבור.

גדולה לקטנה. ומשמע מדבריו, דלרבי מאיר אף בכור ומעשר אין קריבין לא בגדולה ולא בקטנה. והעיר בהגהות הרד"ל, דלקמן (ק"ט). אמרינן, דדוקא לרבי שמעון אין קריבין בבמה, אבל לרבי יהודה [דמקריבין אף חובות שאין קבוע להם זמן], קריבין בבמה. וכן הקשה בחידושי הגרע"א.

יב) תוס' ד"ה ורבנן, בתוה"ד, ותימה דבסוף פירקין [במתניתין] תנן וכו' והרי מנחות ועופות וכו'. מה שלא תירצו דדוקא בבמה קטנה לא קריבין, אבל בבמה גדולה קריבין, משום דכתבו לקמן (ק"ט): בתוס' ד"ה אין מנחה בבמה, דאפילו בבמה גדולה לא קרבה. ובקרן אורה (הכא) הקשה, דלישנא דמתניתין משמע דוקא בקטנה, דתנן, "מה בין במה גדולה לבמה קטנה" וכו'.

יג) גמ', מחלוקת בחטאת ואשם אבל בעולה ושלמים דברי הכל ישירות ניהו. לכאורה קשה ממה נפשך, הא הסברא דחטאת נזיר נחשב נזיר ונידב ולא חובה, משום דעל ידי נדר בא לו, אם כן, הוא הדין עולה ושלמים. ועיין להלן אות טז].

יד) גמ', אי אמרת בשלמא בעולה ושלמים פליגי וכו'. פירש רש"י ד"ה ואין נוהגים בבמה קטנה, ואילו מורם מאיל נזיר שיריה שמע מינה לא קרבי שלמי נזיר בבמה וכו'. ומשמע, דתודה נחא ליה דקרבה בבמה אף לרבנן. והקשה החזון איש (ליקוטים סימן ו ס"ק ב), הא מנחה לא קרבה לרבנן, ותודה דאיירי הכא היינו לחמי תודה [כמו שכתב רש"י ד"ה חזה ושוק] דלכאורה הווי בכלל מנחות. ותירץ, דלחמי תודה אינן בכלל מנחות. [וכדאיתא במנחות מו:]. ועיין מה שכתבנו לעיל (עמוד א) באות ו.

טו) גמ', אלא אמר שמואל מחלוקת בעולה ושלמים וכו'. הקשה הפנים מאירות, אי חשבינן לעולה ושלמים באים בנדר ובנדבה משום דעל ידי נדר בא לו, [כמו שכתב רש"י בתמורה (יד): ד"ה סמי מכאן], מהאי טעמא יהיה נחשב נמי חטאת ואשם לנדר ונידב, ואם תאמר משום דהוא אסר עצמו ביון, ומאליו נתחייב בקרבנות, שלמים נמי יחשב מהאי טעמא לחובה. וביאר, דיש סברא לכאן ולכאן, אכן שלמים מצינו באים בנדר ובנדבה, אבל חטאת לא מצינו דאתי בנדר ונדבה.

טז) גמ', שם. כתב העולת שלמה, דאיירי דוקא בעולה דנזירות טהרה, ומצי לגלח על עולה ושלמים בלבד, כדלעיל (נה). אבל בעולת העוף דנזירות טומאה, כיון דתחלת נזירות טהרה תלויה בחטאת העוף, לא מביא אף עולת העוף, כיון דלא מצי למימני נזירות טהרה בעולה זו.

יז) גמ', שם. הקשה המראה כהן, מה יועיל להאי נזיר שיביא עולה ושלמים בלא חטאת. וליכא למימר, משום דבידעבד אם גלח על אחת משלשתן יצא, דהני מילי בראוי להביא את כולן, אבל הכא כל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו.

יח) גמ', מאי טעמייהו דרבנן אמר קרא איש הישר בעיניו יעשה. הקשה הטהרת הקדש, אמאי לא מייתי מקרא ד"ויקחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח" (יהושע ה, י), דמוכח מינה דחובת ציבור נמי קרבו בגלגל, וכמו שכתב רש"י לעיל (עמוד א') ד"ה כל שאין. ותירץ, דאי מהאי קרא, אפשר דקרבי בבמת ציבור בין חובות ציבור בין חובות יחיד וקרבי יהודה, ומה שכתב רש"י שם האי קרא, היינו לבתר דידעינן דרבי מאיר לא שרי חובות יחיד בבמה גדולה, [וכדמשמע מלישניה דרבי יהודה, כמו שפירש רש"י (שם) ד"ה כל שהציבור], והביא להאי קרא, דלא נטעה, דרבי מאיר סבר דאף ציבור לא קרבו בבמה גדולה, אבל עיקר הראיה לדינא דרבי מאיר, דוקא מקרא דמייתי הגמ' כאן, אבל מקרא ד"ויעשו הפסח" לא מוכח, דאפשר דאין החילוק בין ציבור ליחיד, אלא בין נזיר ונידב לחובות.

יט) תוס' ד"ה מחלוקת בחטאת ואשם, על נזירות איירי. כתב המלאכת יום טוב, דמשום דאשם נזיר ליכא בטהור כי אם בטמא, אתו התוס' לאשמועינן, דאפילו בנזיר טמא, איכא רבותא דהוי חובה, דסלקא דעתין דנידר ונידב הוא. כ) תוס' ד"ה ואין נוהגים בבמה קטנה, בתוה"ד, ואם תאמר וכו' ואין תנופה

(טו) גמי, בג' מקומות וכו' בנוב וגבעון וכו'. הקשה המהרש"א (חדושי אגדות), דבקראי דיהושע (יח כה) לא מני בנחלת בנימין, אלא גבעון ולא נוב.
 (טז) גמי, אמר רב אדא מאי קא קשיא ליה דלמא שכינה בחלק בנימין וסנהדרין בחלק יוסף. הקשה הפנים מאירות, דאכתי לא מיתרצא בזה קושיא דרב יוסף דכתיב "וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר", דכיון דעיקר השכינה היתה בחלק בנימין, אמאי נקיט קרא מקום הסנהדרין. ותירץ, דהנה איתא לעיל (נד:), דצריך להעמיד סנהדרין במקום מקדש, והטעם, כדאיתא בשבת (קלט:), אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו עד שיכלו שופטים רעים מישראל. ולפי זה משום הכי נקט קרא משום הסנהדרין, כיון שעל ידי הסנהדרין שלא היו שופטים טובים, לא בחר להשרות שכינתו במקדש הסמוך לו, והיינו דמיייתי, דכן מצינו בבית עולמים, דהיינו דהסנהדרין היו סמוך לשכינה דוקא, ומדאי טעמא.

(יז) גמי, כתנאי חופף עליו כל היום וכו'. הקשה השפת אמת, דבשלמא בדברי רבי מבואר דשילה נמי היתה בחלקו של בנימין וכו' דימי, כדאמר, זה העולם הזה, דמשמע, כל המקדשות דעולם הזה, אלא תנא קמא דאמר, זה מקדש ראשון ושני, אינו מפורש דלא כרב דימי, דהא נוב וגבעון לכולי עלמא בחלקו של בנימין, ושייריה, דלא אמר אלא מקדש ראשון ושני, ואם כן יש לומר דהוא הדין דשייריה לשילה.

(יח) גמי, ימי אהל מועד שבנוב וגבעון וכו'. הקשה השפת אמת, דמהאי לישנא משמע דהיה אהל מועד בנוב וגבעון, וכן כתב הרמב"ם בפירושו המשניות (זבחים פ"ד מ"ז). והקשה, על מה שכתב ביד החוקה (פ"א מבית הבחירה ה"ב), שבנו מקדש [אבנים] בנוב וגבעון.

(יט) גמי, ימי אהל מועד שבמדבר ארבעים שנה חסר אחת. הקשה בהגהות היעב"ץ, הרי כל ימי עמידת ישראל במדבר אינם מגיעים ל"ט שנה, דבשנה שניה שלח משה מרגלים, כדאמרין בסמוך, ומאותה שעה עד שנכנסו לארץ היה ל"ח שנה, כדכתיב בקרא (דברים ב' יד), ולא שלמו ל"ט שנה ליציאת מצרים, עד שעשו פסח בגלגל, ונמצאו ל"ח שנה דאהל מועד שבמדבר, פלים בא' בניסן שאחר מיתת משה. ותירץ, דבעל השמועה נמשך אחר לשון המקרא, שתופס בכל מקום עמידת ישראל במדבר מ' שנה, נואף דלא הווי אלא ל"ט, דלמא הכי קאמר קרא, עד ארבעים שנה אכלו את המן במדבר, ומשמעו, עד ולא עד בכלל, אי נמי, פירושו במספר ארבעים, מנין סמוך לארבעים, כדתנן במכות (כב:), ותנא דברייתא קאמר, ארבעים [שהוא ל"ט] חסר אחת.

(כ) גמי, מדשבע כבשו בשבע חלקו. העיר בנתיבות הקודש, דלכאורה תמוה, מה ראייה מכיבוש לחילוק. נעוד, דבכיבוש כתיב "לא תוכל כלותם מהר פן תרבה עליך חית השדה" (דברים ז' כב), אבל בחילוק לא שייך האי טעמא (א.ב.). וביאר דביד הקדוש ברוך הוא לעשות נס גם בכיבוש, שלא יארך יותר מוזמן מועט, ומהא דהאריך ז' שנים על כרחך דהכי רצונו, ולכך בחלוקה נמי מסתברא דארך ז' שנים. וצריך עיון.

(ח) גמי, מנא הני מילי וכו' כתוב אחד אומר וכו' וימאס באהל יוסף. כתב הפנים מאירות, דהאי דרשא אתיא כמאן דאמר לקמן (עמוד ב), דשילה היה בחלקו של יוסף, דלמאן דאמר דסנהדרין היו בחלקו של יוסף, אין מוכח מכאן דשילה היה באוהל, דאפשר דהסנהדרין היו יושבים באהל.

דף קיח ע"ב

(ט) גמי, ולו תאנת שילה. עיין רש"י ד"ה ולו תאנת שילה, דהכוונה לקרא "ונסב הגבול מזרחה תאנת שילה". והוא ביהושע (טז, ו). ונאמר בגורל בני יוסף. וביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דשילה לא היה בחלקו של יוסף, אלא שראו מחלקו את שילה, [כדאמרין להלן בגמרא] ומשום הכי כתיב "תאנת שילה", (אף דבשום מקום לא מצינו שנקרא שילה "תאנת שילה"), כדי לדורשו דהוא מקום שמתאנח על אכילת קדשים, משום דראה שילה משם.

(י) גמי, אמר קרא בן פרת יוסף בן פרת עלי עין וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דסמיך אסיפיה דקרא, "בנות צעדה עלי שור", ד"בנות", היינו שאר השבטים צעדו באכילת קדשים "עלי שור", היינו עד מקום שרואים את שילה, מלשון "אשורנו ולא קרוב" (במדבר כד יז).

(יא) גמי, ורצון שוכני סנה וכו'. בירושלמי במגילה (פ"א הי"ב) דריש, קדשים המרצין נאכלין בחלקו של יוסף. והיינו, למאן דמסיק להלן בגמרא דשילה היה בחלקו של בנימין ברצועה היוצאת, וקדשים נאכלין בחלקו של יוסף ממקום שנראה המשכן שם, ומינה מוכח דנאכל בכל הרואה.

(יב) גמי, בעי רב פפא עומד ורואה יושב ואינו רואה וכו' על גבי הנחל וכו'. נסתפק השפת אמת, אם רב פפא רצה לומר דאוכל אפילו בשיבה, הואיל ורואה עומד, או דאפילו בעמידה אינו אוכל הואיל ודרך אכילה בשיבה ואינו רואה. או שנספק, דיוכל לאכול בעמידה ולא בשיבה. או שהספק על כל הצדדים. וכן בבעיא דעומד על גבי הנחל ורואה, הספק, דיוכל לאכול אפילו בתוך הנחל.

(יג) גמי, בעי רבי ירמיה עומד על גבי הנחל ורואה וכו'. ביאר החק נתן, דאם תמצוי לומר בבעיא דרב פפא דאוכל משום דרואה עומד, אף דאינו רואה ביושב, אכתי מיבעיא לן, ברואה עומד על גבי הנחל, ובתוך הנחל אינו רואה, מהו. אבל הפנים מאירות פירש להיפך, דאם תמצוי לומר בבעיא דרב פפא דאינו אוכל משום דלא רואה ביושב, מכל מקום מיבעי ליה בנחל, דיש לומר דאם לא היה נחל, היה רואה אף ביושב.

(יד) גמי, בג' מקומות שרתה שכינה על ישראל וכו'. כל חפיפות וכו'. הקשה המהרש"א (חדושי אגדות), אמאי לא חשיב נמי משכן שבמדבר וגלגל. וכתב, דאין לומר משום דחשיב כל הנהו דהווי בחלקו של בנימין, דאכתי מאי קאמר, כל חפיפות לא יהו אלא בחלקו של בנימין, הא איכא דמדבר וגלגל. ותירץ, כיון דמדבר הווי בחוף לארץ, וגלגל נמי לא חשיב "שרתה שכינה", כיון שהיה בזמן של כיבוש וחילוק.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרג היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרג היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית הכנסת שע"י 'קהילת אשכנז' החוב התם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
 יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרכיב ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח"ח באהבת חסד"ח ב"פ"ט)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 ענין Sbma@kavnaki.net
<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>